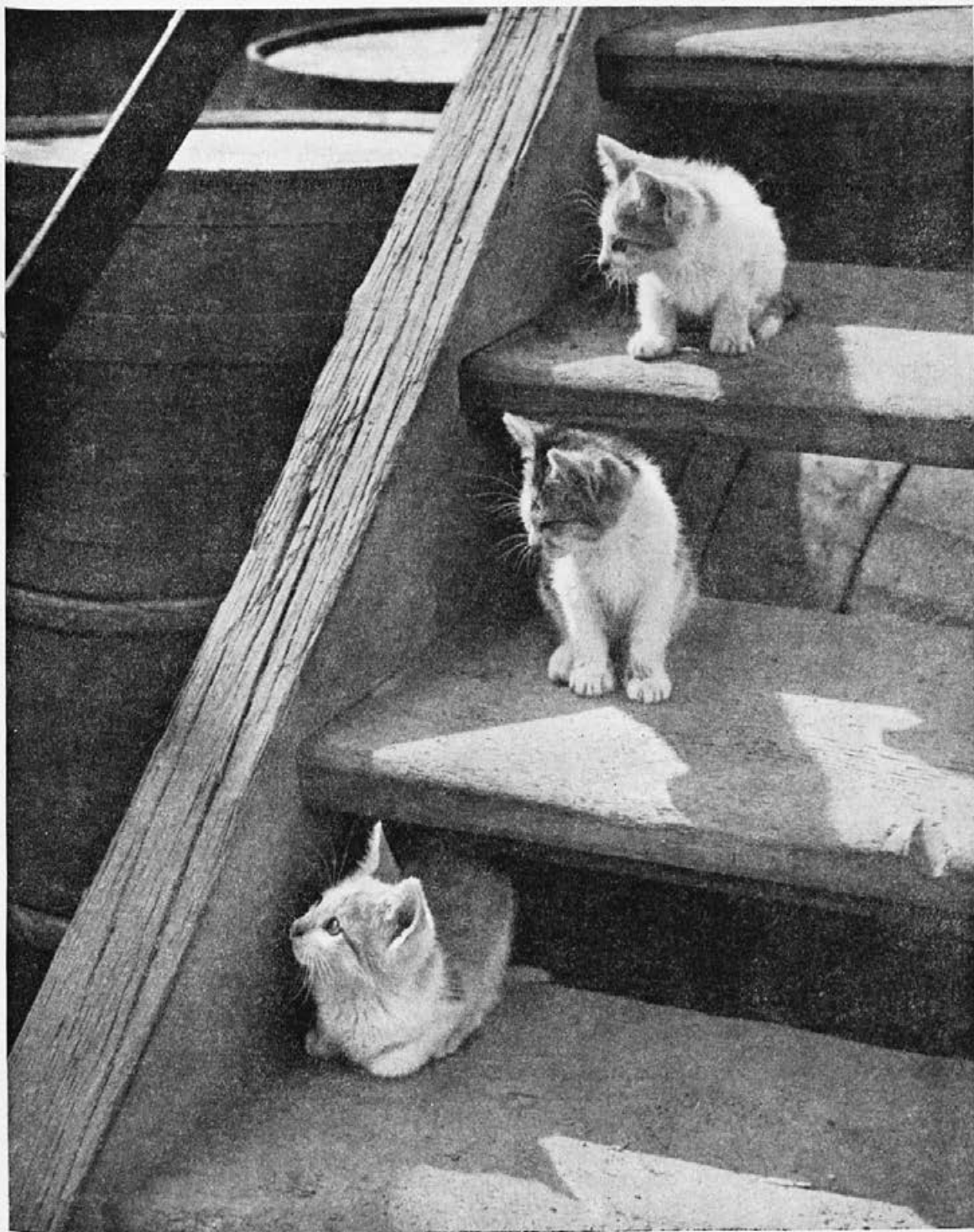

Rešitve ugank v 6. številu »Našega roda«:

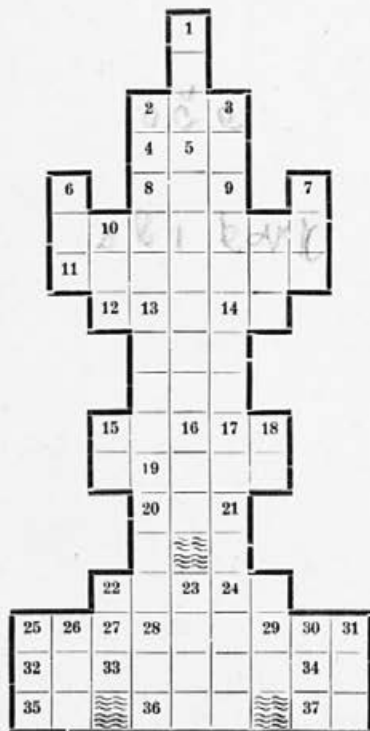
Uganke so pravilno rešili in bili izžrebani:

Kopše Hartviga, učenka 5. r. ljudske šole v Žetalah.

Čaf Rafael, učenec 2. r. ljudske šole v Koroški Beli.

Gorup Miran, učenec 4. r. ljudske šole Dolič, p. Mislinja.

Prejeli bodo lepe nagrade.

SPOMENIK

Vodoravno: 2. član družine, 4. italijansko mesto ob Adiži, 8. pregovor, 10. rokodellec, 11. nizek grm, 12. kuhinjska posoda, 15. vas blizu Ljubljane, 17. veznik, 19. žensko krstno ime, 20. glavno mesto srbske države Raške, 22. žuželka, 24. ploskovna mera, 26. zaimek, 28. jugoslovanski otok, 29. izraz pri kartanju, 32. predlog, 33. preprosto zdravnik, 34. veznik, 35. izraz pri kartanju, 36. ribiška potrebščina, 37. predlog.

Navpično: 1. član družine, 2. veznik, 3. potrdilo, 5. zver, 6. nočno zabavišče, 7. oblika glagola iti, 8. druga beseda za suženj, 9. velika posoda, 13. grška črka, 14. ladijski vijak, 15. veznik, 16. zaimek, 18. predlog, 20. nekdanja Srbija, 21. ptica, 23. Turanska država, 25. poveljujoča pesem, 26. klic na pomoč, 27. pesnitev, 29. ploskovna mera, 30. član družine, 31. nemška reka.

Naslovna slika: »Tri radovedne muce«.

Foto: Alojz Vizjak, Trbovlje.

»Naš rod« izhaja v Ljubljani med šolskim letom in ga prejema naročniki »Mladinske matice«, ki plačajo naročnino za list in publikacije »Mladinske matice«, v mesečnih obrokih po din 2'50.

List izdaja »Jugosl. učiteljsko združenje« — sekcija za dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Metod Kumelj.

Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani (predstavnik Francè Štrukelj).

ABC RUDARSKIH ŠOLARJEV

Tone Seliskar

Ilustriral Eugen Sajovic

UČENKE TRETJEGA ŠOLSKEGA LETA

Vse:

Končale srečno smo tri leta,
mladosti ogenj v nas žari,
učena smo že zdaj dekleta!
Punčka iz cunj je za otroke —
le šolsko knjigo v naše roke!

Dečki nagajivo:

Hm, Hm... Smeh nas sili!
Včeraj smo še priča bili:
punčke iz cunj so pestovale,
pogačo iz peska pripravljale!

Vse, užaljeno:

Sramota! Kar tako pa se ne damo,
saj že vendar nekaj znamo!
Nobena z vami ne zamenja —
naj nas sliši cela srenja!

Prva:

Teče Sava po dolini,
Drava polja hrani,
Donava pa domovini
slavne čase brani.

Druga:

Plava, plava barčica,
morje je široko,
nanjo se rudar poda
v tuji svet globoko.

Tretja:

Tisoč že poznam število,
tisoč šihrov je obilo;
če za rudarje dela ni,
tisoč mater skrb mori.

Četrta:

Kralj Matjaž na konja plane,
v krvavo bitko se poda;
Turkom seka strašne rane,
domov s cekini prirožlja.

Dečki:

O, oho!
Križ — kraž,
kralj Matjaž!
Velika je rudarska vas!
Če rudar te sreča,
zbogom tvoja vreča!

UČENKE ČETRTEGA ŠOLSKEGA LETA

Vse:

Tovariši, tovarišice mlade,
tudi me bi z vami rade
šolsko slavnost proslavile,
z vami vred se veselile!

Vsi:

Le med nas, tovarišice!
Kar na srcu vam leži,
nam povejte brez skrbi!

Prva:

Četrto leto je široko
razmahnilo naš pogled;
po vsej zemlji — kakor ptice
smo razgledale si svet.

Druga:

Na Francoskem, v Belgiji
naš rudar si otira znoj,
v Ameriki, v Nemčiji
kruh si išče svoj.

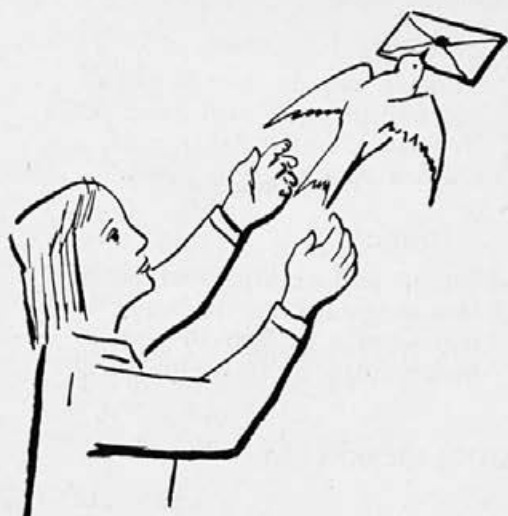
Tretja:

Naš rudar je vsepovsod
žilav, žuljav, trden rod;
kdaj, oh, kdaj bo domovina
vsem rudarjem kruh delila?

Četrta s pismom:

Tebi, ptica, pismo to,
nesi naš pozdrav v zemljo,
čez morje,
čez gore,
skozi vse viharje,
pozdravi naše vse rudarje!

Vse:

Čez morje,
čez gore
skozi vse viharje
pozdravi naše vse rudarje!

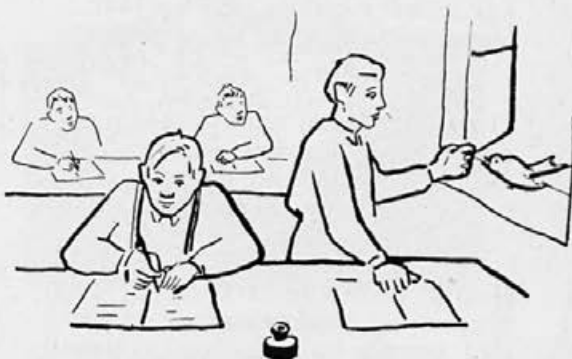
UČENCI IN UČENKE PETEGA IN ŠESTEGA ŠOLSKEGA LETA

Učenci:

Minulo kmalu bo že pet
lepih, urnih šolskih let;
nekje se ptica - čas oglaša,
čas hiti — nič ne odlašaj!

Učenke:

Me smo šesto razorale,
šesto leto posejale;
mlada roža se razrašča,
naša misel svet prerašča.

Prva pokaže v nebo:

Tam je sonce, svetla luč,
našega življenja ključ;
seme v zemlji ne skali,
če ga sonce ne zbudi.

Nekdo:

Svet —? O, to je velika stvar,
ne razumeš je nikdar!

Prvi dvigne globus:

Vso to zemljo v roko vzamem,
vidiš, zemlja je okrogla;
tu je morje, gora - kamen,
vse to suče se ko krogla.

Druga:

Tam so zvezde našega neba,
mornar po njih svoj brod pelja;
Večernica nas v sanje nosi,
Danica nas za delo prosi.

Drugi:

Rudar pod zemljo svet pozna,
tam sonca nikdar ni doma;
pod zemljo ni širokih cest,
pod zemljo ni na nebu zvezd.

UČENCI ZADNJIH DVEH ŠOLSKIH LET

Vsi:

Mi že odhajamo v rudarje
ustvarjat svet bodoče zarje,
kar v šoli z umom smo zgrabili,
bomo z dlanjo vse prav strnili.

Prvi:

France Prešeren nam je pesem vnel,
ponižane je Cankar vase vzel,
župančič je besedo nam skoval —
v naš rod bom večno veroval!

Drugi:

Matija Gubec je iz ljudstva vstal,
pravici kri je žrtvoval,
moj kramp bo našo zemljo branil,
zanamcem našim jo ohranil.

Tretji:

Naj delo trajno vse rudarje
objame kakor svetle zarje,

naj v miru orje kmet polje,
naj mir preorje vse zemlje!

Vsi:

Življenje zdaj se nam odpira,
vemo — življenje trdo pot prebira;
s krampom naprej po lepše dni!

(ZAGRINJALO PADE, PRED ZAGRINJALO STOPI UČENEC PRVEGA RAZREDA
IN GOVORI SKLEPNE BESEDE):

U, I — to smo mi!
A preganja E
O nam v glavo gre.

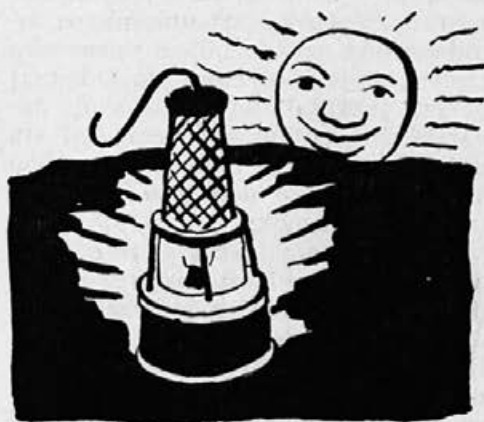
Očka, mati,
glej — tvoj sin!
Drobna ptička
v srcu ždi,
pesem v srcu
že zori:

Rudarska vas pokonc' stoji,
se bel'ga dneva veseli;
kaj le bo, kaj le bo,
če bel'ga dneva več ne bo?

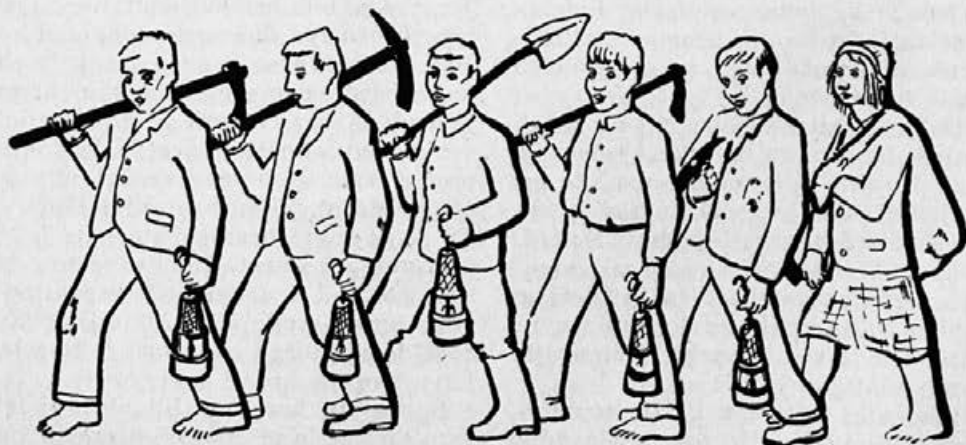
Očka, mati,
glej — tvoj sin!
Jaz sem nada,
sonce tvoje — beli dan!

Sonce, mati, to smo mi,
mlada zarja iz nas gori!
Tako sonce srca greje,
materam obraz se smeje.

AAA — sonce sred' neba,
EEE — rudar po njega gre,
III — v dolino z njim hiti,
OOO — pogledjte lučko to!
U ... Rudarjem vsem svetila bo,
svetlo, jasno sredi jam —
s tako željo zbor končam!

Anton Ingolič

SIROTE

Illustriral
Fran Mihelič

9.

Naslednji dan jim je hitro minil.

Štef je hodil v Ravne na delo. Odhajal je v svitu in se vračal šele v mraku. Skopal je krompir ali pa lomil koruzo, zato je bil na večer tako truden, da je takoj zaspal in je komaj utegnil poslušati do konca svoja tovariša, ki sta mu povedala, kaj sta doživela čez dan novega, posebno Tinčku ni minil dan brez kakšnega posebnega dogodka.

S Treziko sta hodila zadnje dni v sosednje vasi; v mestu so ju že preveč dobro poznali. Tinček je dobro vedel, da so kmetje ob tem času, ko spravljajo svoje pridelke, še najbolj radodarni. A že v prvih poskusih je spoznal, da pri kmetih nič ne opravi z materino boleznijo in očetovo brezposelnostjo. Saj so ju tu in tam nagnali z besedami:

»Kako sem pa jaz bolna, pa moram delati! Pa še kako!«

Ali pa:

»Brez posla je? Pa naj pride k nam! Dam mu dela in tudi plačilo bo dobil. A lenobe ne bom podpiral! Kakšna pravica je to, da mi delamo in se ubijamo, vi in vaši očetje pa pohajate in živite od naših žuljev?«

Dolgo je mislil, kako naj po vaseh zastavi besedo, da bo segla ljudem do srca. Končno je le našel pravo. Že pri naslednji hiši je začel, kakor je slišal pogosto neznane ljudi v Doleni:

»Usmilite se naju, pogoreli smo! Vse nam je zgorelo, hiša in hlevi in pridelki! Nimamo ne krompirja ne koruze ne repe in ne zelja! Pomagajte nam, usmiljeni ljudje!«

Res, zdaj so se ju ljudje usmili. Dali so jima tega in onega. Navadno

ju niso izpraševali podrobneje o požaru, saj ni bilo časa za pogovore. Če so vprašali, pa Tinček ni bil v zadregi za odgovor. Mnogokrat ga je obšlo kesanje, da se je tako grdo lagal, posebno ob večerih, ko je prišel domov in ga je Kristus s stene tako žalostno gledal. Tedaj se mu je izvila iz prsi vroča prošnja, naj mu Vsemogočni ne jemlje tega za zlo, saj bi rad govoril resnico, če bi mu ljudje le verjeli.

Drugi dan pa je moral spet začeti z isto pesmijo, v kateri pa je bilo jedro vendar resnično: lačen je bil in pomoči potreben, lačni in pomoči potrebni so bili njegovi tovariši. To je bila resnica in te si ni izmišljeval.

Tako je zaloga rasla od dne do dne in še denarja je bilo nekaj. Sicer sta pa oba s Treziko tudi zelo trpela. Ob jutrih sta odhajala, v mraku sta se vračala. Tinček je nosil nahrbtnik in culo, Trezika pa torbo. Nekega dne pa se je Tinčku pripetilo nekaj takšnega, kar je moral smatrati kot kazen.

Tistega dne je bil odšel sam na pot. Trezika je bila ostala doma, ker se je bila prejšnjega dne urezala na steklovini. Posrečilo se mu je, da je med potjo preprosil nekega voznika, da ga je vzel na voz. Voznik je bil zapeljal svoje vino v mesto, kjer ga je dobro prodal, zato se je vesel vračal, mnogo pripovedoval, pil in še ponujal Tinčku. Ta se je sprva branil, potem pa je le potegnil nekajkrat. Kmalu se mu je svet pokazal v drugi luči, vse je postalo lepše, svetlejše in lažje. Kar pozabil je stopiti z voza, storil je to šele, ko je voznik krenil v Haloze.

Sprva mu korak ni bil nič kaj trden, svet se je vrtel okoli njega in šlo

mu je na smeh, čeprav je prav kmalu spoznal, da hodi po neznanem svetu. A to ga ni skrbelo! Pel si je in žvižgal. Polagoma je sicer jel jasneje gledati predse, tudi korak mu je postal sigurnejši, vendar mu ni prišlo niti na misel, da bi šel prosjačit. Po glavi so mu rojile druge misli. Podil je mačke, ki so mu prihajale na pot, dražil pse,

oponašal purane in izzival dečke, kričoč na ves glas: »Au! Au!« Že v prvi vasi bi jo bil kmalu skupil. A rešilo ga je le to, ker je bil izredno spreten v metanju kamenja, po čemer je bil znan daleč naokoli.

V naslednji vasi ga je zamikal velik klopotec, ki je v vetru mogočno klopotal pred nizko bajto. Bil je tako velik, kakršnega še ni videl. Stal je na visokem drogu, v katerem pa so bili zabiti klini, da je bilo mogoče

po njih splezati do klopotca. Prav zaradi teh klinov je jel Tinček klopotec vedno bolj mikati. Dolgo je oprezoval na vse strani. Nikjer ni opazil žive duše. V hiši je vladal svet mir, a tudi pri sosednjih hišah, ki sta bili precej oddaljeni, ni bilo nikogar doma. Tinček je jezilo, da niti za hip ne utihne, da bi si ga ogledal.

Zato je pobral na cesti precej veliko palico, skočil čez plot na dvorišče in jel plezati proti klopotcu, da ga s palico ustavi in si ga tako natančneje ogleda. Z veliko muko, ki je bila zvezana tudi z nevarnostjo, se mu je to posrečilo. Toda ko se je klopotec ustavil, se je nekdo oglasil s ceste.

»Kaj pa iščeš tu?«

Tinček se je zdrznil, ko je opazil pod sabo precej velikega fanta s palico v rokah, vendar je spregovoril kolikor toliko mirno:

»Samo ogledal bi si ga rad!«

Fant pa mu ni verjel. Še huje mu je zagrozil. Tinček je spoznal, da fant misli resno, zato se je naglo spustil po klinih navzdol, stekel naravnost

preko dvorišča na sadovnjak in potem na njive. Fant mu je sicer dal eno gorko čez pleča, a to mu je bilo premalo, zato je udrl za njim. Tinček je tekel na vso moč. Toda, joj, nenadoma je zagledal pred sabo obzidje vaškega pokopališča. Kaj zdaj? Ali preko obzidja, ali pa pride fantu v pest. Samo trenutek je pomišljal in že je stekel naravnost do obzidja, se pogнал kvišku in se ujel za zgornji rob. Z vso silo se je zavihtel in že je stal na obzidju. Samo kratek pogled na drugo stran: pod njim je ležala stara grobnica. Brez pomisleka je skočil nanjo, prav na sredo pokrova.

Toda, joj, tedaj mu je zmanjkalo tal in padel je nekam globoko v temo. Okoli njega je zahreščalo, zabobnelo in se začelo lomiti. V naslednjem trenutku je zgrabil za koščeno roko in z licem zadel ob mrtvaško glavo. Tedaj je spoznal, da je v grobnici. Dve krsti sta se odprli in iz njih sta se zvrnila okostnjaka. Pet, šest krst pa je še stalo ob strani. Obšla ga je groza. Zavpil je in izgubil zavest.

Ko se je osvestil, je zagledal okoli sebe neznane obraze in svetle križe. Pomel si je oči, se še enkrat ozrl okoli sebe, potem pa se iztrgal ljudem, ki so mu močili čelo, in planil na cesto in potem dalje in dalje. Niti za hip se ni ustavil, kajti dozdevalo se mu je, da stegujejo okostnjaki svoje dolge, koščene roke za njim in ga skušajo zgrabiti in zmleti v sončni prah.

Tri dni se ni mogel umiriti; a tudi pozneje ni bil več tisti prešerni in neugnani Tinček kakor prej. Posebno na večer je postal plah in tih ter se ni maral ganiti iz kolibe. —

Slavko pa je živel samo za šolo. Dopoldne je nabiral drva in storže, hodil tudi na njive sosednjih vasi in stikal za zaostalimi pridelki, pasel Rogačo in kupal, obenem pa se učil. Popoldne pa je prebil v šoli. Bil je neizmerno srečen.

A tudi nanj so se zgrnile skrbi.

Prve dni po odhodu v jamo ga ni nihče v šoli nadlegoval s kakšnimi vprašanji. Saj niso takoj zvedeli, da ni več pri Ribiču. Za Štefa so mislili, da je odšel domov v Haloze, Tinčka in Trezike pa tako ni bilo skoraj nikoli v vasi, že prej Srakica sama ni vedela za njiju po ves teden. A kmalu so ga jeli izpraševati, kam je šel za pastirja. Slavko je bil v hudi zadregi; sprva se je delal, kakor da ni slišal vprašanja, potem pa je le moral odgovoriti nanj. Pomiril je radovedneže s tem, da jim je natvezil po Tinčkovem nasvetu, da služi pri Soku na Jasi. Ta hiša je bila najbolj oddaljena od Dolene in je ležala sredi gozda. Radovedneži so se sprva zadovoljili z odgovorom, polagoma pa, ker so opazili, da je prihajal od druge strani, so jeli dvomiti. Tako se je zgodilo, da je nekega dne tik pred jamo opazil, da ga zasledujeta dva sošolca. Zona ga je obšla. Nekaj hipov je premišljeval, kaj naj stori, potem pa je krenil vzdolž gozda v smeri proti Soku. Dečka sta mu dolgo sledila, šele tik hiše sta ga zapustila. Odslej ni nikoli več tako brez skrbi odhajal v šolo in se vračal. Izbiral si je vsakokrat drugo pot, kar mu je jemalo mnogo časa.

A huje je bilo nekaj drugega. Tudi gospod učitelj je naposled izvedel, da ni več pri Ribičevih. Lepega dne ga je v odmoru poklical k sebi in vprašal, kje je in kdo skrbi zanj. Slavko je bil v škripcih. Ali se naj tudi učitelju zlaže? Ali mu naj pove resnico? Ali ga bo gospod učitelj v tem primeru še pustil iz šole? Ali ne bo na ta način izdal svojih tovarišev in nakopal sebi in njim kazen in sramoto? Z bliskovito naglico so si te misli sledile v njegovi razgreti glavi.

»No, kje si, Slavko? Gotovo pri boljšem gospodarju, ker prihajaš tako redno v šolo,« ga je bodril učitelj in pobožal po glavi.

»Gospod učitelj,« je zajeceljal Slavko in obrnil svoje prosoje oči vanj. »oprostite, tega vam zdaj še ne morem povedati. Bom vam pa kmalu povedal, prosim!«

»No, to pa mora biti čuden gospodar, da si ga ne upaš imenovati,« se je nasmehnil učitelj, vendar ga ni dalje izpraševal.

Slavka je odslej neprestano preganjala misel, da bo moral prej ali slej priznati resnico. In kaj bo potem?

Sicer pa je prav kmalu vse »jamarje« obiskala nova, velika skrb: nenedoma je pritisnil namreč močan mraz. Izkazalo se je, da ne bodo mogli prezimiti ob skromnem ognjišču, ki ni dajalo nobene toplote, ker je bilo treba zaradi dima odpirati vrata. Rešiti bi jih mogla le majhna železna peč z železnimi cevmi, ki bi segale iznad strehe. To bi bilo res krasno! Na njej bi tudi laže kuhali, toplo pa bi bilo kot za veliko kmetско pečjo. Ali kje in kako jo naj dobijo? Tinček je šel v mesto in poizvedoval, če bi dobil kakšno staro. Starinar je imel vse mogoče stvari, le peči ne. Nova pa je bila tako draga, da so se prestrašili, ko so zvedeli za ceno. Štef je sicer večkrat preštel denar, a kljub ponovnemu štetju ga ni bilo več kot tri in sedemdeset dinarjev in pet in dvajset par. Da, peč, pa čeprav čisto majhna, ta je bila zdaj njihovo hrepenenje, v njej so videli svojo končno zmago. Delali so načrte in mislili, kako bi prišli do nje.

Z vsakim dnem je postajalo mrzleje. Kako tudi ne, saj so se bližali vsi sveti! Le še nekaj dni jih je ločilo od njih. Tako so začeli tretji teden z rastočim strahom, posebno, ker je imel vsakdo še svoje skrbi: Tinčka so še vedno ponoči preganjali okostnjaki, Štefa je skrbelo, ker ni dobil več dela, Slavko pa je odhajal slednji dan z večjim strahom v šolo! Le Sultan, Belka in Rogača so bili kakor vedno.

Bodež pa je bil že pred dnevi izginil, najbrž je bil odšel v svoje prezimovališče; zamerili so mu, da je odšel tako nanaglomoma in se ni niti poslovil.

Na dan pred vsemi svetimi pa so dobili novega gosta.

Ko se je Slavko tega dne vračal iz šole, je srečal na cesti blizu jame starega moža, ki je počasi šepal proti mestu. Zavijal se je v slabo suknjo, da bi se obvaroval pred dežjem, ki se je prav tedaj ulil kot iz škafa. Ko je zagledal Slavka, ga je vprašal:

»Dečko, kje je tu blizu hiša, da bi lahko šel vedrit?«

Slavko je brez pomisleka povabil moža s seboj.

Mož se je zelo začudil, ko je dodobra spoznal usodo »jamarjev« in si ogledal njihov dom. Nato jim je tudi on povedal svojo zgodbo, ki pa ni bila nič prijaznejša kakor njihova.

Pisal se je Martin Miklavčič; po poklicu je bil brivec in invalid, kakor se je sam nazval. A brez posla. Med vojno se je nalezel močnega revmatizma, zato je prva leta po vojni dobival invalidnino, ki so mu jo pa lepega dne ustavili, češ da njegova bolezen izvira iz starosti in izvrševanja poklica. Tega je nekaj časa res še opravljal, čeprav težko, ker ni smel dolgo stati, z leti pa je bilo z delom čedalje slabše, dokler ga ni mojster odslovil. Zato si je poiskal posla drugod, služil je za hlapca, za vratarja, nekaj časa je delal tudi v tovarni. Naposled je izgubil zadnjo službo zaradi prehude bolezni; zdaj že leto dni šepa po lepem svetu in ne more dobiti dela in zaslužka, preživlja se s prosjačenjem in s tem, da striže in brije ljudi po vaseh.

»To je boren zaslužek,« je končal svojo žalostno povest. »Komaj toliko dobim, da ne umrjem od glada. Denarja mi malokdo da! A kaj hočem? Dobro, da je še tako! A kaj bo potem,

ko mi bodo noge popolnoma odpovedale? Svojecev nimam; sam, prav sam sem na svetu!«

Nekaj otožnega in mračnega je leglo na mlade poslušalce. Molčali so dolgo; naposled je Slavko spregovoril:

»Potem ste pač prav takšna sirota, kakor smo mi!«

»Da,« se je grenko nasmehnil invalid. »Sirota, še večja kakor vi, ki ste še mladi, v vas je življenje in zdravje, ki ga jaz nimam več! Vi ste pogumni, zato se boste znali prebiti skozi življenje. A jaz? Na koncu moči sem!«

Trezika je z grozo strmela v neznanca, ni sicer razumela njegovih besed, a čutila je, da razodevajo žalost in trpljenje.

Ker dež ni prenehal, so ga povabili tudi čez noč. Nekako se bodo že stisnili. Tudi večerjo so mu dali.

Ko so zvečer ležali tesno drug pri drugem, je Miklavčič vprašal Tinčka, kako se piše. Tinček je povedal. Invalid se je zamislil, potem pa dejal:

»Fant, zdi se mi, da poznam tvojo mater in tvojega očeta!«

Tinček se je zavzel.

»Res, kje sta?«

A invalid je še vprašal, kaj ve o očetu in materi. Ko mu je Tinček razložil vse, kar mu je bilo znanega, je invalid z vso odločnostjo ponovil:

»Da, ona je! Še pred dvema tednoma sem govoril z njo. V Celju je. Tudi brez službe. Saj mi je govorila o dečku, ki ga ima in za katerega mora skrbeti oče! On je bil tudi dolgo brez službe, pred mesecem ali kaj pa je dobil neki posel. A ne vem natančneje, kje!«

Tinček tisto noč dolgo ni zatisnil očesa, mislil je na svojo mater in očeta. Matere se ni sicer dobro spominjal, ker je že mnogo let ni videl, a očeta je imel živo pred očmi. Lep je bil in izredno močan. O, kako se je igral z njim, kadar ga je prišel obiskat. Vso noč je koval načrt, kako pojde v Celje in ga poišče, čeprav še nikoli ni bil tam.

Drugi dan — na dan vseh svetih — je prosil invalida, naj še ostane, veno-

mer ga je izpraševal o očetu in materi. Ta ga je končno le pomiril, obljubivši mu, da se bo nameril proti Celju, kjer bo poiskal oba, jima povedal, kako živita njuna otroka in ju pregovoril, da bosta oba vzela k sebi. Ob priliki je Slavko potegnil na stran neznanega moža, ki je prinesel tako čudovito novico, in ga vprašal z drhtečim glasom:

»Boter, mogoče poznate še mojega očeta?«

Invalid je pobožal Slavka po laseh in spregovoril smehljaje:

»Sirotek, njega pa ne poznam!«

Ostal je pri njih še preko poldneva, povabili so ga na obed, čeprav se je še huje branil kot zvečer, češ da še sami nimajo mnogo. Po obedu jih je za plačilo vse po vrsti ostrigel, saj so že bili škarij zelo potrebni. Tinček je imel takšne lase, da je bilo

groza. Obenem jim je pripovedoval, da je za časa vojne živel nekaj časa prav v teh gozdovih. Tako ni bilo izpraševanja ne konca ne kraja.

»Ali ni tukaj v bližini vojaško pokopališče?« je slednjič vprašal.

Hitro so mu povedali, da je prav blizu.

»Pojdimo tja!« je predlagal invalid. »Rad bi ga spet videl in obiskal svoje znance. Več jih je tam pokopanih. Najbolje bi bilo, da bi tudi jaz počival med njimi!«

Pozno popoldne so prispeli tja; tiho je bilo naokoli, nebo je bilo oblačno, vendar ni deževalo. Invalidu so stopile solze v oči, ko je zagledal neštete grobove, na katerih je celo na veliki dan vseh umrlih rasla trava in se je vilo trnje.

»Vidite, to je človeška hvaležnost! Tako so jih pustili tu same in zapuščene, nobene sveče, nobene cvetlice! In koliko so pretrpeli!« je trpko dejal.

Hodili so od nagrobnika do nagrobnika, invalid jim je zdaj pa zdaj povedal, da je poznal vojaka, ki trohni

pod zemljo, tudi kakšne zgodbe se je spomnil. Otrokom je postajalo tesno pri duši. Ko so obhodili vse grobove, je predlagal, da bi zakurili pred kapelo majhen ogenj mrtvim vojakom v spomin.

Čez čas je zaplapolal majhen plamen sredi morja sivih križev, na kateri je polagoma padal mrak. Dečkom je postalo še tesneje. Invalid je nallagal na ogenj in govoril, njegov glas je bil otožen in trpek.

»Mnogo sem jih poznal. Nekateri so bili še mladi, drugi že v letih; mnogi so imeli žene in otroke. Glejte, zdaj leže tu daleč od njih, ki mogoče niti ne vedo, da so tu pokopani! Bog ve, kako se jim godi, mogoče se zdaj jočejo lačni in zapuščeni! O, s kolikim hrepenenjem so tile, ki zdaj tu trohne, govorili o svoji domači zemlji, o brezmejnih ruskih in ogrskih nižinah, o bosanskih gozdovih in čeških gorah, o sončni Italiji in sinjem morju! A njihovo hrepenenje se ni izpolnilo! Sirote! Umrli so tu med neznanci!«

Temno je že bilo, ko so zapustili pokopališče. Trdno so se držali za roke. Pri železniškem tiru so se poslovili, invalid je namreč krenil v Doleno, odkoder bo nadaljeval pot proti Celju. Tinček ga je še enkrat prosil, naj mu poišče očeta in mater.

»Brez skrbi bodi, Tinček,« ga je le-ta potolažil, »vse bom uredil, da bo prav. Kar mirno počakaj! — Tako, dečki, hvala za gostoljubnost! Želim vam, da bi se vam kmalu obrnilo na bolje, saj si zaslužite! Lahko noč!«

»Lahko noč, lahko noč!« so dečki ponavljali.

Slavko pa je zaklical, ko je bil že daleč:

»Poiščite še mojega očeta, poiščite ga, če še živi!«

Nekaj časa so še gledali za njim, potem so se odpravili proti kolibi. Bilo jim je tako hudo, da bi zajekali na glas, če bi se bil le eden oglasil. A nobeden ni hotel izdati bolečine, ki jo je nosil v svojem drobnem srcu.

SE NADALJUJE

Georgij Rajčev

IRINKINA DUŠICA

Iz bolgarščine prevedla Kat. Spur
in Št. Atanasov.

Ilustriral Penčo Georgijev

V starih časih so po vsej zemlji razsajale bolezni — ena strašnejša od druge. Takrat ljudje še niso vedeli, kako bi se jih obranili, ne kako bi se zdravili.

Nekoč je hodila po svetu najstrašnejša bolezen — kuga. Ljudje niso vedeli, kako bi se ji prikupili. Pripravili so medice, različna dobra jedila in vina. Vse to so razpostavili po križiščih, da bi se kuga najedla, se napila in mirovala. Morebiti jih bo zapustila, ko se naje, ali pa bo postala vsaj prizanesljivejša — so mislili.

Kuga pa ni poznala usmiljenja.

Nekega dne je šla skozi vas, kjer je živela ženica z malo deco. Najmanjši otrok je bila deklica. Klicali so jo Irinka.

Kuga je stopila v ubožno kočo. Udarila je prvega otroka. Pomodrel je in se zgrudil. Udarila je drugega — tudi ta se je zgrudil. Drug za drugim so pomrli vsi vdovini sinovi. Ostala je le še Irinka. Nekega dne pa je mati opazila, da je Irinka vztrepetala, se sključila in se zgrudila. Nesrečna mati je zastokala. Pograbila je hčerko in zbežala z njo v gozd. Noč in dan je

bežala, dekletce pa ji je kakor sveča ugašalo v rokah. Mati je videla, kako je ubožica zaprla oči. Tedaj se je ustavila na goli poljani. Vsedla se je in si položila mrtvo Irinko v naročje. Tako je sedela, božala mrtvega otroka in jokala.

Ko pa je mati zadremala, je prišel mimo Bog. Ugledal je spečo mater z mrtvim otrokom v naročju. Zasmilila se mu je. Ustavil se je, dvignil desnico in blagoslovil mater.

Ko je mati odprla oči, je zbegano pogledala okoli sebe: Otrok je izginil, v naročju pa je imela polno drobnih, dišečih cvetov. Z njimi je bila pokrita tudi vsa poljana.

Mati je tedaj spoznala, da ji je sam Bog spremenil otroka v cvetje. Imenovala ga je Irinkina dušica. Ljudje pa, ki so videli mater, kako hodi od cveta do cveta — so mu rekli materino cvetje.

Georgij Rajčev

MATERINA KLETEV

Iz bolgarščine prevedla Kat. Spur
in Št. Atanasov.

Illustriral Penčo Georgijev

Neka žena je imela dva otroka — dečka in deklico. Bratec je bil poreden, sestrice pa tudi.

Ker so bili zelo ubožni, je morala mati težko delati po tujih hišah. Pozno zvečer je prihajala domov. Nahrnila je otroke in jih spravila spat. Zjutraj pa je spet zgodaj odšla.

Nikogar ni bilo, ki bi učil otroka, zato sta bila nemirna. Prepirla sta se in se pretepala z drugimi otroki.

Ko si je bratec napravil ropotuljico, mu jo je sestra ukradla in jo razbila na drobne koščke. Čim pa je umaknila pete, ji je bratec razmetal vse njene igračke. Začela sta se poditi, se pretepati in vpiti — in nikogar ni bilo, da bi ju pomiril. Ko se je zvečer vrnila mati, sta ji tožila drug drugega. Včasih so ju prihajali tožit tudi sosedje. Mati ju je pretepala in svarila. Včasih pa je jokala in ju preklinjala. Ženske so ji govorile:

»Nikar ne preklinjaj, sestra. Materina kletev doseže človeka in ga pogubi!«

Njihovih besed pa nista poslušala ne otroka ne mati.

Nekega dne je mati zamesila kruh. Zakurila je v peči. Otroka sta ji pri delu kar naprej nagajala.

Sprla sta se, se stepla in prevrnila korito s testom.

Mati se je razjezila in zaklicala:

»Pazita se, ali pa mi izginita izpred oči!«

Ni še dobro izgovorila in že se je zgodil čudež.

Otroka sta izginila. Izpred matere pa sta vzleteli dve ptici in sedli na zid. Bili sta rjavi, s črnimi pegami. Na prsih pa sta imeli siva peresa. Obe sta imeli močni krili in dolg rep. Toda ena ni mogla gledati. Zaplahutala je, se spustila na sosednji plot in se skrila. Druga pa je iztegnila vrat in zapela:

»Kuku-ku-ku-Ku-ku!«

Kukala je žalostno, kakor bi nekoga iskala. Potlej je vzletela in izginila v bližnjem gozdu.

Ponoči pa se je zaslišalo klicanje druge, neznane ptice.

»Čuh-ču-u-u-h!« je žalostno vpila.

Tedaj je mati spoznala, da sta to njena dva otroka. Eni so ljudje rekli kukavica, drugi pa čuk. Ena vidi čez dan, druga pa samo ponoči. In še danes leta kukavica z drevesa na drevo. Ne zvija si gnezda in ne hrani mladičev. Samo kuka in išče bratca. Čuk pa vpije ponoči:

»Čuk-ču-U-U-h!« Čujem te, sestrice, ali ne morem te videti!«

Pavel Kunaver
SLOVANSKI MEČ

Ilustriral Hinko Smrčkar

Na levem bregu Ljubljance je bila zbrana gruča dečkov. Strmeli so na Grad, kjer so za utrdбами videli skupine ljudi — vojake in radovedneže.

»Joj, kako dolgo jih ni!« je zastokal neučakani Tonček.

Pa kakor v odgovor na ta vzdih se je zabliskalo gori za mogočnimi zidovi in grom je pretresel ozračje. Silni pok je za trenutek zaprl sapo dečkom, a pri drugem in tretjem so se jim razvezali jeziki in začeli so klicati:

»Gredo! Tecimo jim naproti!«

Ubrali so jo proti severu, od koder so kmalu zaslišali bobne in piščali iz megle prahu. V poznem septembrskem soncu se je posvetilo orožje kranjskih čet, ki so se vračale l. 1683. s štajerskega, kjer so stale in branile deželo pred roparskimi napadi upornih Madžarov. Uporniki so hoteli v kalnem ribariti, kajti okoli dve sto tisoč Turkov je pod samim strašnim Karo Mustafom pašo naskočilo Dunaj. No, sedaj so Turki bežali preko Ogrske nazaj in topovski strelji z gradu so pozdravljali vračajoče se bojevnike.

Od hitrega teka upehani dečki so se postavili ob cesti, po kateri so čete med veselim petjem in ob grmenju bobnov in sviranju piščali prihajale bliže in bliže. Na čelu jim je jezdilo več vitezov in v sredi med njimi, še vedno v oklepu poveljnik.

Pekov Nacek ga je prvi spoznal in spoštljivo polglasno zaklical:

»Glejte! Glejte! Valvasor!«

Vitezu pritaženi vzklík vendarle ni ušel in prijazno je zamahnil dečkom v pozdrav. Bil je vesel danes, kajti zavedal se je, da bi bilo lahko drugače in bi te kraje, ki jih je tako ljubil, danes že preplavljale turške čete, če bi jim Dunaj padel v roke.

Že so korakale zadnje vrste mimo dečkov, ki kljub prahu niso mogli odmakniti oči od blesketajočega orožja, vitezov in vojakov, ko zagledajo na koncu malo četico desetih mož, izmed katerih je eden nesel spredaj na drogu turško poveljniško znamenje — konjski rep na visokem drogu. Dečki so ostrmeli, a Nacek se je s klicem »Janez! Naš Janez!« zagnal proti vojakom in padel okoli vratu svojemu bratu, ki je veselo objemal malega bratca.

»Ja, od kod pa prideš, Janez?« je Nacek povpraševal brata in ga trdno držal za roko, kakor bi se bal, da bi mu mogel zopet oditi v tujino.

»Z Dunaja! Kakor tile moji tovariši! Sami Slovenci! Ali smo Turke!«

Prikorakali so v Ljubljano, kjer so jih prebivalci z največjim veseljem sprejeli, saj vest o rešitvi Dunaja in

z njim vse zapadne Evrope je že dalj časa osrečevala Ljubljancane, ki so dolgo trepetali za svojo usodo.

Na trgu med množico radovednežev, ki so s posebnim občudovanjem gledali malo skupino dunajskih branilcev, je bil še kratak zbor, nato par rezkih povelj in čete so se razšle po raznih prenočiščih, prostovoljci pa na svoje domove. Nackovi prijatelji so sledili seveda mlademu Janezu, ki so ga domači posadili za široko mizo. Mati, ki je trepetala za svojega sina, od kar je minulo pomlad odšel na Dunaj, da bi se izpopolnil v pekovski obrti, je bila vsa srečna.

»Ampak Janez, kako pa si iz peka postal vojak?« je vprašal Nacek. Vsi so se smejali temu vprašanju, toda Janez je modro odgovoril:

»Sila kola lomi! Tudi kuharji, pisarji, mizarji, študentje in vsi drugi so na Dunaju zamenjali za časa oblege svoje kuhalnice, peresa, obličje in knjige za sablje in muškete!«

»Pa ti je srce kaj v hlače lezlo, ko si zagledal rdečehlačarje pred Dunajem?« ga je zbadljivo vprašal eden od pomočnikov.

Nacek pa je grdo pogledal bledoličnika in namesto Janeza odgovoril:

»Ali misliš, da za konjske repe take šleve pobirajo kakor si ti, Jaka?«

»Tiho, Nacek!« ga je posvaril oče. »Janez naj pove, kako je bilo!«

Janez pa je resno povzel besedo: »Kar pošteno povem, da nam je bilo vsem zelo tesno pri srcu, ko smo videli, kako je cesar Leopold zbežal s svojim dvorom iz mesta, in še bolj, ko so plameni gorečih predmestij in daljnih naselij krvavordeče razsvetljevali nebo. Kakor da bi sneg pobelil podnožje gričev, toliko šotorov so turške množice razpele pred Dunajem.«

»Kakšnih zdravil pa so vam dali, da ste korajžo zopet nazaj dobili?« se je Jaka zopet vtaknil vmes.

»Oče, naj no gre kruh zamest, da ne bo dražil Janeza!« je skoraj jezno prosil Nacek.

»Nič ne maraj, Nacek!« ga je Janez sam potolažil, nato pa se je obrnil k

zbadljivcu: »Najboljše zdravilo je bilo, ko je poveljnik mesta povabil vse korajžne rokodelce in študente k obrambi in nam potisnil meče v roke. Ko pa so Turki prvič naskočili dunajske okope in zidove, smo se spogledali iz oči v oči in tedaj smo spoznali, da sekajo naši meči ravno tako globoko kakor krive sablje in da le tisti kaj velja, ki bolje z mečem maha kakor z jezikom.«

»Mh,« je priznal zbadljivec, pa je iznova urezal: »Ampak konjski repi se lahko v hlevu dobijo.«

Oče Janez, mojster Jakatov, pa mu mirno reče: »Pojdi v hlev in odreži našemu vrancu rep. Tolar dobiš za to.«

»Če me ne bi brenil!« se je izmikal jezični junak. Vsi so se mu glasno zakrohotali, Janez pa je nadaljeval:

»Ampak turške sablje so res globoko rezale. Koliko naših je padlo! Pa naj smo pobili janičarjev, da so nam roke omahovale, vedno so prišle nove trume iz taborov. Niti ponoči ni bilo miru in trudni smo plegali za okopi. Takrat sem spoznal mnogo tovarišev. Pisana družina smo bili.«

»Kako pa to? Ali niso bili samo Nemci?« so križem povpraševali.

»V mirnih nočeh, zavedajoči se smrtni nevarnosti vsepovsod, ne vedoči, če bomo naslednje noči še živi skupaj na straži, smo si preprosti brambovci in naši poveljniki razodeli srca. Ta je pripovedoval o svojih starših, oni o svoji družini, drugi o svojih brateh in sesticah. In ta je povedal, da je Čeh, drugi, da je Hrvat, eden se je izdal za Slovaka, pa drugi za Poljaka. Vse dunajsko obzidje je bilo polno junaških rok, ki so z mečem branile krščanski zahod.«

»Zakaj pa cesar ni prišel Dunaju na pomoč, da bi vas rešil oblege?« ga je vprašal Nacek.

Janez mu je odgovoril: »Od velike vojne dalje je bila velika Nemčija še vsa slaba in knezi tako sprti med seboj, da niso mogli dati cesarju potrebne vojske. Da, da, na lasu je visela sreča in nesreča Evrope. Če bi

Turki Dunaj zavzeli, bi se morda nato ustavili šele ob francoski meji.«

»Kaj pa ste storili vse, da ga niso?«

»Kaj smo storili?« je Janez odgovoril, »i kaj, bili smo se kakor levi in umirali. Da, umirali. Grozno je bilo včasih. Turške topovske krogle so deževale v mesto, puščice in krogle iz mušket so kosile po svoje, v neprestanih divjih napadih na obrambne zidove pa je izdihnil premnog junak poleg mene. Toda najhujše je še prišlo: podkopi in mine!«

»Kaj pa je to! Povej nam, povej!«

»Turki so izkopali pod obrabnimi zidovi globoke rove, vanje so nasuli smodnika in zažgali. S strašnim hrúščem se je zidovje podrlo, naše pod-sulo, Turki pa so planili v zijajočo vrzel. Rečem vam, da smo se tam resnično strašansko klali.«

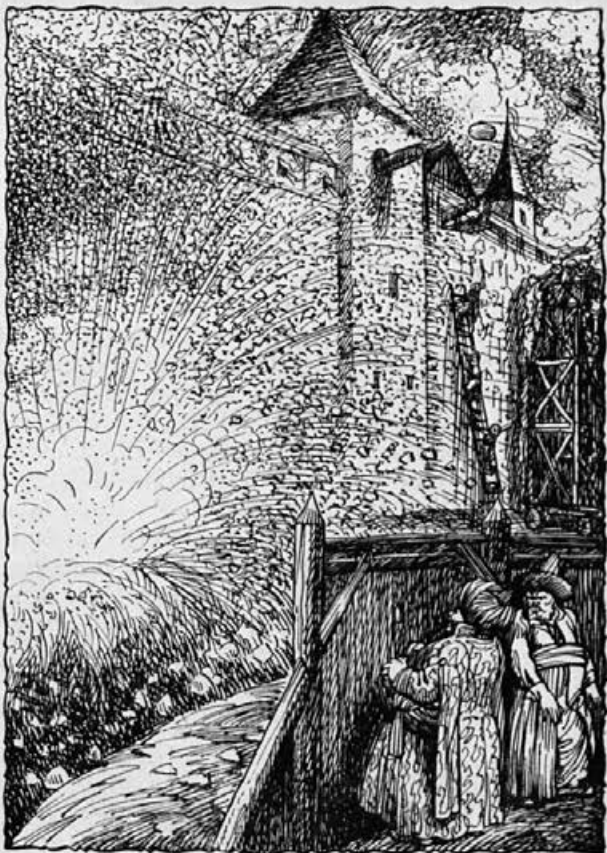
Vsi so pridržali sapo, ko je tiho nadaljeval: »V tihih nočeh smo čuli včasih, kako je pod zidovi v globini kopal in grebel Turek. Bilo nam je čudno pri srcu, ko nismo vedeli, kdaj se bo pod nami razletela mina in nas uničila. Toda pomagali smo si: Neke noči smo zopet slišali tako kopanje. Na poziv našega poveljnika smo se javili nekateri prostovoljci, ki smo tiho grebli pod zidom Turkom nasproti in jih presenetili ravno pri polaganju mine. Strašno smo se spopadli in noben Turek ni ušel živ iz onega podzemskega rova. Pozneje smo na mnogih mestih preprečili take turške nakane. A slabo se nam je vendarle pričelo goditi.«

»Ali se vam je moglo še slabše goditi?« je sočutno vprašal Nacek.

»Pa še kako! Bolezni so pričele razsajati; naše vrste so se nevarno redčile; končno pa je pričelo primanjkovati še hrane. Gotovo bi nas bilo konec, če nam Poljaki ne bi prišli na pomoč,« je pojasnjeval Janez.

»Kako pa so storili to?«

»Poljaki so že od nekdaj na svojih mejah trpeli od Turkov kakor mi Slovenci in Hrvati in so odbijali njihove napade na napad. Zato so kaj radi prišli Dunaju na pomoč.«

»Kako pa so vedeli, da se vam slabo godi?« je hotel Nacek dalje vedeti.

»Dragi moj, to vsakdo ve, da se oblegancem nikoli dobro ne godi. A da smo v taki stiski, so izvedeli zopet po dveh naših ljudeh. Ko je bilo treba prostovoljcev, ki naj bi nesli skozi neusmiljenega sovražnika vest, da je treba nujne pomoči, sta se javila dva Poljaka, junaški vitez Kolšicki in njegov sluga Mihajlovič. Ta dva sta se, prezirajoč smrt, kar večkrat splazila skozi sovražnikov tabor in se zopet vrnila v mesto.«

»To sta bila pa res prava junaka!« je ves navdušen vzkliknil Nacek in drugi so mu pritrdjevali.

Janez pa je nadaljeval: »Cesar pa se le ni upal Dunaju na pomoč in je čakal na poljskega kralja Ivana Sobieskega, ki je iz daljnega severa hitel s svojimi junaškimi četami na pomoč. Toda tako trda nam je na koncu že šla, da je ukazal poveljnik mesta grof Rüdiger Starhemberg rakete za-

žigati na visokem stolpu cerkve sv. Štefana. K sreči so Poljaki že dospeli in z bližnjih hribov so nam ravno tako z raketami oznanjali, da se nam bliža rešitev.«

»To pa ste gotovo nestrpno pričakovali, kajne!« mu je mali bratec, ki so se mu od navdušenja začele svetiti oči, padel v besedo.

»Nikoli več ne bom pozabil 12. septembra!« je malone ginjen nadaljeval Janez. »Z gričev doli so se valile krščanske čete, ki jih je vodil v bleščečem oklepu sam kralj Sobieski. Turki so jim udarili nasproti. Pa Kara Mustafa paša je napadel zadnjikrat tudi nas. En sam grozen krik je pretresal vse nebo. Polmesec se je boril s križem in kri je tekla v potokih. Najprej smo mi odbili napad. Nato pa so poljski huzarji kakor vihar naskočili Turke, ki so pričeli bežati proti vzhodu!«

Pripovedovalec se je zamaknil, kakor da bi zopet stal na dunajskih zidovih z mečem v roki. Pa Nacek mu ni dal miru in drezal je vanj nestrpno: »Dalje! Janez, dalje!«

»Da, ko smo videli, da so Poljaki in cesarski Turke nagnali v beg, smo kljub utrujenosti udarili ven in po svoje tolkli krute Turčine. Nato pa smo hiteli v turški tabor po plačilo! Rečem vam, da je bilo to pravo plateno mesto, v katerem je stalo nad petnajst tisoč šotorov, izmed katerih je bil samo šotor Kara Mustafe paše lepši in dragocenejši kakor najlepša palača v Ljubljani.«

Poslušalci so se spogledavali in vzklikali od začudenja.

Janez pa je pripovedoval dalje: »Dobili smo še nad pet tisoč kamel in deset tisoč volov in neizmerne množice drugih živil. Pa tudi žalosti je bilo dovolj. Krvoželjni paša je pustil pred odhodom vse krščanske sužnje poklati. Škof Kolonič, ki je z nami vred hitel reševati, kar se da, je jokal nad nešteti trupli. Toda v svojo oskrbo je vzel pet sto ujetih krščanskih otrok, od katerih smo rablje še v pravem času prepodili. A to vam povem, da smo se z reševalci Poljaki objemali in poljubovali, kjer koli smo se srečali. Rešeni sužnji pa so nam stregli, kakor so mogli.«

»Pa si rekel, da so vse pomorili!« so ugovarjali nekateri.

»No, seveda, a nekaj, posebno kuharjev, se je rešilo med skladišči. Pri našli so nam poleg hrane tudi neko novo pijačo — kavo, ki vam jo hočem sedajle skuhati. Mati, ali imate kaj vrele vode?«

Kar zašumelo je med poslušalci in Nacek je ves ponosen občudoval svojega brata, ko so se zbrali okoli njega ob ognjišču.

Tam je Janez vzel iz svoje vreče, ki jo je prinesel s seboj, zavojček temnorjavo ožganih zrn ter jih pred vsemi začel tretji med dvema kamnom, da se je pod njimi začela nabirati krasno dišeča temna moka. Raz-

lagal je, kako so turški sužnji v lepih skodelicah ponujali kavo, kdor koli je prišel v kuhinje, in kako je vsem dišala.

»Voda že vre, Janez!« ga je opozorila mati, ki je z zanimanjem opazovala mladega kuharja, ko je vrgel

»Kajne, kajne!« je rekel Janez in si zadovoljno mel roke. »Glejte, in Dunajčanje so dobili gore takega zrnja v last. Verujte mi, da bodo po vsem svetu začeli piti to tekočino, ko bodo Turki raje kavo ponujali kakor pa svoje surovosti po svetu.«

pest zdrobljenega čudnega prahu v kipečo vodo. Spretno je mešal temno tekočino, ki je tako dišala, da so vsi od začudenja vzklikali. Še postati jo je pustil, nato pa je natočil vsakemu v skodelico in mu jo osladil.

»To je pa res čudovito dobra pijača!« se je čulo od vseh srebajočih ust.

Vsi so mu pritrdjevali in še dolgo so se pogovarjali o velikih dogodkih. A v tem je Nacek zaspal in mati ga je odnesla v njegovo posteljo, kjer je sanjal o bežečih Turkih, o ubogih ujetih krščanskih otrocih v turškem taboru in junaških Poljakihi, ki so rešili Evropo strašne nadloge.

Zdravko Ocvirk

PESEM O SREČI

*Mamica, naj ti zapojem
pesmico o sreči,
res močno sem radoveden
če ti bo povšeči:*

*Polno sreč je na tem svetu
a najvažnejša je — z d r a v j e,
vsi smo lahko zadovoljni,
če nam ljubi Bog to dal je.*

*In je spet velika sreča
vsakemu otroku — m a t i,
kdo ljubezen njeno mogel
bi z denarjem preplačati.*

*In še to je, mati, sreča,
kdor ponosno zna — l j u b i t i
svojo zemljo, kdor svoj narod
noče v svetu zatajiti.*

Allin Kalaznik
**ŽIVLJENJE
NA KITAJSKEM**

Koliko ljudi živi na Kitajskem? Nekateri trdijo, da jih je 400 milijonov, drugi bi radi, da k temu številu primaknemo še nadaljnjih sto milijonov. Vršiti tu ljudsko štetje je nemogoča stvar. Ne morda, da bi bilo preveč ljudi, pač pa ti ljudje preveč po svoje žive. Zlasti v mestih je nebroj takih, ki nimajo svoje strehe. Danes so tu, jutri tam. Kdo jih more vse do zadnjega najti in prešteti v labirintu kitajskih mest? Tudi so razlike med posameznimi pokrajinami prevelike. V tej velja tak red, v soslednji je že drugače. Država je še daleč od pravega reda. Zato so vse one stotine milijonov, ki o njih beremo v učenih knjigah, zgolj cinitve. Ni pa dvoma, da je na Kitajskem prebivalstvo mestoma tako nakopičeno, da smemo deželo šteti med najgosteje obljudene na svetu.

Ker jih je toliko, morajo Kitajci zelo skrbno obdelovati svojo zemljo, če hočejo, da jih redi. Vsak košček izkoriščajo, povsod neumorno prekopavajo, sade, namakajo in žanjejo. Pa še tako zemlje primanjkuje. Tisoči in tisoči Kitajcev prebivajo stalno po čolnih in splavih, ki se vrste ob bregovih rek v dolga plavajoča mesta. Celo vrtove so si ponekod uredili na vodi, in sicer tako, da so na splave nanosili prsti. Ali kajpa, na rekah in jezerih ni prostora za vse. Večinoma morajo kmetje le bivati na suhem. Tu se stiskajo in gnetejo v majhnih, tesnih kolibah iz lesa ali bambusa. Strehe so slamnate, okna pa zalepljena s papirjem. Na severnem Kitajskem, kjer je svet v nedogled pokrit z mehko, rumeno puhlico, stanujejo kmetje po votlinah, ki so si jih izkopal v zemlji.

Neverjetno delaven in potrpežljiv je kitajski kmet, obenem pa skromen. Hrani se z vsem, kar človeška prebavila sploh prenesejo. Marsikaj bi se nam stutilo. Res je pa tudi, da je Kitajska toliko kakor pol Evrope, zato so tudi razlike v hrani precejšnje od pokrajine do pokrajine. Najbolj je razširjen riž, vmes pa radi uživajo ribe in zelenjavo. Ponekod je zelo v čislih soja, to je neke vrste bob, ki uspeva samo na vzhodu. Zopet drugod dajejo prednost kaši. Seveda poznajo tudi žito in kruh. Izmed domačih živali je za kitajskega kmeta najvažnejši prašič.

Silno se čuti kitajski človek priklenjenega na domačo grudo. S strastno ljubeznijo jo obdeluje; neguje jo kakor mati otroka, reklo bi se, da jo naravnost raznežuje. Zato homo tudi razumeli željo, ki mu nenehoma gori v duši in ki je močnejša od vsakršne druge: to je želja, da bi mu truplo počivalo v domači zemlji. Ona, ki jo je vse življenje obdeloval v potu svojega obraza, naj mu bo tudi poslednji dom. Če to vemo, se ne bomo čudili neki posebnosti kitajske pokrajine. Kar sredi bohotnega polja opaza oko tu pa tam vzpetosti, ki se zde podobne krtinam. Trava raste na njih, tudi druge rastline so se naselile, a vidi se jim, da jih nihče ne neguje, vse raste, kakor samo hoče, in med uvelim rastlinjem poganja kvišku že novo zelenje. To so grobovi! Mestoma jih je po več skupaj, drugod pa mole iz polja le osamljene gomile. Nikjer ne vidiš križa, stebra ali sploh znamenja. Nič! Samo zemlja je malo zbočena, da označi očem mesto, kjer se človeško telo, ki je nastalo iz prahu, zopet vrača k prahu in glini.

K takim gomilam polagajo lesene krste z mrlič. Zlasti v okolici mest, kjer smrt obilneje kosi, je videti dovolj krst, ki čakajo grobarja. Nekatrim se pozna, da ga že dolgo čakajo pod milim nebom, pa ga od nikoder noče biti. Če Evropec zaide na tak kraj, ga po pravici navda stud in nič boljšega ne more storiti, kakor da

brž odnese pete. Le kako da se domačinom ne mudi s pokopom? Po nazarju Kitajcev ni prav, da pride mrlič prekmalu pod rušo. Na vsak način je treba počakati, da se oslabi vpliv zlih duhov. To pa traja po navadi 40 dni, včasih tudi več. Po dolgo-veznih posvetovanjih z vedeževalci naposled ugotove tisto ugodno znamenje, ki pravi, da sme mrlič v grob. V okolici velemest je pa tudi možno, da na mrliča kar pozabijo, ali pa da prepuste drugim trud in delo.

Ali tudi sicer sprehod po deželi ni vedno tak užitek, kakor smo ga vajeni v Evropi. Človeka povsod odbija smrad. Od kod ta smrad? No, to dognati bo vsakemu kaj kmalu uspelo, če se le nekoliko ozira okoli sebe. Na vsaki njivi ima kmet izkopano jamo, kjer se pretaka gnojnica. Ves ljubi dan zajema to dragoceno tekočino in jo raznaša po njivi. K vsaki rastlini posebej nese skrbno odmerjeno količino, saj posveča kitajski poljedelec sleherni bilki toliko pažnjo kakor recimo naš kmet živini v hlevu — vsako posebej pozna. To je ena izmed skrivnosti kitajskega kmetovalca, ki ume iz svoje zemlje pričarati toliko plodu, da se temu ne morejo načuditi tujci. Gnojilo je tu zlato ali celo več nego zlato. Nič ne de, če še tako smrdi. Živahno tržijo z gnojem vseh vrst. Razume se, da imajo tudi človeški odpadki veliko vrednost. Pridno jih prevažajo sem in tja, saj so tržno blago. Kaj čuda, če se tako raznašajo bolezn. Morda je ni dežele na okrogli zemlji, kjer bi se tako velepotezno ukvarjali s to zares umazano trgovino.

Pustimo zdaj kmete in pojdemo malo gledat, kako je po mestih! Ulice v kitajskih mestih so tesne, ponekod kar obupno tesne. Strehe, ki štrle daleč preko hiš, dajejo mnogim ulicam videz mračnih hodnikov ali celo rovov. A tudi tiste, ki bi jih evropski človek še smel imenovati ulice, zožujejo štacunarji s tem, da navrhujejo pred svojimi prodajalnami čim več blaga. Najrajši bi postavil kitajski tr-

govec in obrtnik kar vso svojo zalogo na cesto. Skladišče, prodajalna, delavnica, vse mora biti od jutra do večera razpostavljeno očem množice. Še večje pa je morda število krošnjarjev, ki nosijo svoje zaklade iz kraja v kraj in venomer preže na žrtve, ki bi si hotele dati nekaj obesiti. Vmes se gnetejo, ali pa vpijejo izza svojih stojnic vsiljivi strokovnjaki, ki si upajo biti kos vsem potrebam kitajskega življenja: ranocelniki in padarji, ki ti znajo zdraviti katero koli bolezen, čistilci ušes, pismouki, ki ti sestavijo poljubno pismo, vedeževalci, rotlici duhov, čarovniki, artisti. Postrežljivi možak, ob čigar stojnici si se baš ustavil, ponuja naprodaj bonbone, sladko drobnarijo in kolače, tik njega kuha drug podjetnik čaj in ne prav daleč od njega posluje javna kuhinja, ki za denar krepča popotnika z aromatičnimi juhami. Nekaj korakov naprej so naprodaj ribe, sveže in posušene, jegulje in trepang (neka morska žival). Tudi na klavnico naletiš, ki obratuje kar na očitnem trgu — vsa tone v krvi in nepopisno umazana je. Ko se pa potrudiš za nekaj korakov dalje, obstaneš pred skladiščem krst. V senci teh krst prodaja sosedni trgovec ravnodušno svoj porcelan. Na nasprotni strani pa se vali dim iz javne kuhinje, ki jedva zmaga je naval gostov. Cele družine so tu zbrane pri južini ali pri kosilu. S paličicami spretno love iz svojih posod zrna riža in jih z mojstrsko urnostjo drobe v svoja usta. Takih ljudskih kuhinj je nič koliko.

Mimo dolgih vrst vseh teh trgovcev, obrtnikov, veščakov in sokačev se gnete, se vali, se preriva pisana množica brez vsakršnega reda. Na tesnem prostoru lahko vidiš zbrana največja nasprotja. Tu se muči kuli (kitajski težak) in vzdihuje pod tovorom, ki tehta malone en stot. A kljub temu je dovolj žilav, da dohiteva častitljivega dostojanstvenika, ki resno stopica svojo pot. Oba skupaj pa prebiteva kuli, ki poriva rikšo, kakor se imenuje dvokolesni voziček s človeško vpre-

go. Tam zopet je ušel prašiček in se zakadil krošnjarju pod noge. Toda mož nima časa, da bi se zavalil po tleh, kajti že se oglasi vpitje za njegovim hrbtom: brž se naj umakne, zakaj ugleden bogataš v nosilnici hoče naprej. To razburjenje se še ni dobro poglelo, ko se začne bližati še večji hrušč in trušč. Pogrebni spreved si utira pot skozi ulični direndaj. Dvanajst ali več kulijev nosi na dolgih drogovih leseno krsto in skupina belo oblečenih Kitajcev jim sledi. V rokah drže bele trakove, ki se, plapolajoč v zraku, vijejo do krste, kjer so s svojim drugim koncem pritrjeni. Zadaž korakajo godci v fantastičnih nošah z mnogimi zlatimi obšivi in obeski. Presunljivo piskajo in trobi-jo, a za evropska ušesa taka godba ni. Vmes se pode prašiči, psi, mačke in perutnina. Zakaj bi domačih živali ne puščali na ulico, ko je tam vedno nekaj krme zastoj?

Večkrat se primeri, da nastane zastoj v tej babilonski zmešnjavi naroda na ulici. Potem je pač treba potrpljenja. Po cele minute ne moreš naprej. Ali so se sredi ceste sprli, ali so prijeli tatu, ali pa se je zgrudil kuli

pod težo svojega tovara, ali se je ustavil pogrebni spreved — vselej ima narod priliko, da pase svojo radovednost, in živi klopčič se ne zrahlja tako hitro. Vse to pa se dogaja v ozračju, ki je prepojeno z vonjavami vseh vrst. Najbolj bode v nos smrad, ki puhti iz cestnih jarkov.

So pa še neki prizori, ki ne smemo mimo njih, če nam je do verne slike kitajskega življenja. Koliko je beračev! In kakšne so te človeške razvaline! Kamnu bi se smilile. Ta ti je slep, drugemu manjkata kar obe nogi, tretji je še huje pohabljen, četrtemu je telo pokrito z garjami, peti je očitno gobav. Vsi ti nesrečneži leže ali čepe pred hišami, odeti z odurno umazanimi capami, in kriče razkazujejo svoje žalostne hibe. Vsak moleduje za miloščino. Posebno pa zgrabi človeka prizor, kako berač bije s krvavim čelom ob tla, da mu potem še bolj krvavi. Težko da bi tujec ne segel v žep in polblaznemu siromaku ne vrgel novca. Domačini, ki so vajeni marsičesa, prenašajo tudi take zoprne stvari s čudovito vztrajnostjo. Na Kitajskem je pač dosti ljudi — ne, kar preveč jih je in zato posameznik nič ne šteje.

U R A

Kdo pa sta ta bratca dva, ki noč in dan potujeta in se nikjer ne ustavita, v krogu se vrtita, drug drugega lovita?

Prvi je majhen — ure lovi, drugi je velik — minute podi. Mali je len, se komaj premika, nič ga preveč po svetu ne mika.

Veliki pa nič ne hrani nog, v eni uri preteče vso pot okrog in okrog. Ko malega sreča, se niti eno sekundo ne ustavi. Mimo steče, lepo ga pozdravi in reče:

»Pohiti, bratec ti, pohiti, čas hiti!«

Tone Ljubić

DOBREPOLJSKE LUTKE

Pri nas pripovedujejo, da je nekoč dobrépoljski katehet vprašal šolarčka, ki je bil prvič v šoli, koliko je Bogov. Jernejček iz Kompolj se je odrezal: »Od Kumpal pa do šule jih je ranku osem.« Seveda je gospod izprva osupnil, toda ko je pomislil, da pravijo tod »bog« ali pa »bogec« znamenju, se mu je le nasmejal in ga pohvalil, da bo dober računar, ko zna že sedaj tako lepo številiti. Pa niso »bogci« tako na gosto samo proti Kompoljam, povsod, po vsej dolini jih srečujemo. Najlepši je bojda tisti »bogec« na Planji ob poti proti Krki; eden najstarejših pa je razpadel predlanskim na stezi proti Laščam, nad Ponikovskimi Dulami. »Bogca« imajo tudi v vsaki hiši. Vsi dobrépoljski »bogci« so si zelo podobni; so nekako sodobno oblikovani. Potemtakem lahko mislimo, da so vsi nastali v omenjenem okolju, oziroma kraju. Res, če prebrskamo zapiske in poizvemo pri starih ljudeh, izvemo, da je bila včasih tod razvita rezbarska domača obrt. Še sedaj živijo nekateri poslednji predstavniki tistega časa: v Zagorici Vintarjev ata, ta je oče naših umetnikov Franceta in Toneta Kralja, stari Lovšek in eden izmed Anzlove žlahte mutcev. Anzlovi so bili trije mutci.

Najlepše je rezljal Štefek; njega sem videl še pred nekaj leti na videmskem Miklavževem semnju, kako je prodajal »bogce« in razkazoval umetnijo, v katero si vrgel dinarski novc, pa se je odprl pekel in so vrage plesali, sveti Anton pa je na vse pretege zvonil. Lepi so bili tudi Štefkovi konjički, posebnost pa soldat s harmoniko. Menda je nekaj te rezljarske krvi ostalo tudi v današnjih dobrépoljskih šolarjih, ki so pri ročnih delih zelo spretni. Seveda zaradi tega nagnjenja tudi večkrat trpijo šolske klopi, pa to ni samo dobrépoljska posebnost. Torej: razen navedenih ostankov nekdanje domače obrti in izdelovanja zobotrebecev ni ostalo ničesar. Že je izgledalo, da se bo ta spretnost pozabila in izgubila. Ali zgodilo se je drugače: gospodje, ki jim je mar dobrobit ljudstva, so začeli premišljevati in se ozirati po pokrajinah in deželah, kjer ljudje žive v podobnih prilikah kot pri nas. Zasnovali so naslednje smernice: 1. Poiščejo naj se igračkarski predmeti, glede katerih je naša država še vedno odvisna od uvoza iz tujine. 2. Našim izdelkom naj se da značilna oblika. 3. Rezbarska obrt naj na novo oživi med našimi ljudmi. Podobne smernice so si nadeli tudi Rib-

ničani. Da bi Dobrépoljci Ribničanom ne hodili v zelnik, so si izbrali izdelovanje lutk, oblečenih v jugoslovanske narodne noše, izdelovanje glavic za te lutke, in nekaterih lesenih igrač. Zato sta se za prvo stopnjo ustanovila na Vidmu v Dobrépoljah lutkarski tečaj in lesno-obrtni tečaj za izdelovanje igrač. Oba tečaja sta se mogla ustanoviti s pomočjo kraljevske banške uprave in drž. osrednjega zavoda za ženski obrt v Ljubljani. Iz njiju bodo izšli učenci in učenke, ki bodo nadaljevali pridobljeno znanje po naših domovih. Za učitelja so poslali gospodično Reziko, ki se je vseh lutkarskih umetnij naučila v Zagrebu, in našega znanega kiparja Franceta Repiča. On si je poglobil znanje na Saškem in Turinškem. Oba sta pridno poprijela in danes že za gotovo pričakujemo, da bo zacvetela na novo pomlajena domača obrt za igrače.

Poglejmo k našim lutkaricam in igračarjem. Ta šment ni kar si bodi; zahteva mnogo drobnega dela. Najprej je potrebna točna podoba lutke, ki jo hočemo izdelati. Kot sem že omenil, izdelujejo pri nas pretežno lutke v naših narodnih nošah, zato pri obisku tečaja najprej vidiš barvane podobe narodnih noš po Albertu Siču, Saši šantlju, starejše po Emilu Korytku, hrvatske in primorske po izdaji Jugoslovanske akademije v Zagrebu, iz drugih pokrajin pa po slikah

raznih umetnikov. Zraven pa je zbrana zaloga različnih vrst blaga, usnja, kožuhovine, bleščeče drobnjave, sukanca, pavolic raznih barv in še mnogo drugega. Ko je zbran ves material, izdelajo najprej trup za lutko. Dekleta sešijejo primerne mehove iz blaga in jih napolnijo z lesno volno. Ti mehovi so tako narejeni, da predstavljajo točno trup in ude. Na to prilepijo glavice. Večino glavic izdelujejo tudi v Dobrépoljah iz zmesi papirne lesnine, podsnovne krede in lima po glavicah, ki jih je zasnoval gospod Repič. O izdelovanju teh glavic omenjam le nakratko, da je najprej potreben kipec, ki natančno prikazuje glavico, iz kipca se naredi dvodelen kalup, v kalupa se stisne prej navedena zmes. Oba dela se potem morata utrditi in posušiti, nakar se prilagajajoči deli zlepijo. Sledi pobarvanje glavice. Pri barvanju se poudarijo ubokline in gube, narišejo glavice in oči. Ko je s prilepjenjem glavice na trup pripravljeno vse telo, ga začnejo oblačiti. Vsak kos perila in obleke posnamejo po omenjenih slikah. Drobne okraske vezejo, nekatere tudi barvajo z vodnimi barvicami, gube na obleki zalikajo in spnejo, bleščeče okraske našijejo tako, da končno dobimo natančni posnetek narodne noše, ki jo je predstavljala izbrana slika. Pri tem seveda tudi ne pozabijo izdelati drobnih nogavic, šolnčkov, čevljev, škor-

njev, opank. Nazadnje nastopijo še »frizerke«. Vsaki glavicici prilapijo lase in jih primerno razmestijo; prav tako nekaterim lutkam nalepijo muštače. Medtem »klobučarice« že izdelajo klobučke, avbe, peče in drugačna pokrivala — tudi pušelcev ne manjka — in lutka je gotova. Poleg takšnih lutk izdelujejo tudi razne živali. Za nje niso potrebne posebne glavice, je pa zato treba mnogo več spretnosti.

Obiščimo še lesno-obrtni igračkarški tečaj. Tam so skrbni in uvidevni. Vedo, da opisane lutke izdelujejo vedno paroma, zato pa ni nič čudno, če si lutke na lepem zaželiyo napraviti »ohcet«. Le pogledjte jih, saj so že v svatovskih oblačilih! Nekateri so tudi že bolj moderni: želiyo si avtomobilov, hočejo brzih vlakov, da se odpeljejo na ženitovanjsko popotovanje. Vsem je treba ugoditi. Ne samo to, za dom jih morajo tudi preskrbeti z različnimi konjički, kužki, mucami, zajčki, petelini, kokljami, piščeti. Ne manjka tudi Miki-miška. Vse to izdelujejo iz lesa: iz naše bukovine in javorovine. Še to izdelovanje si bežno oglejmo.

Izberejo 10 do 20 mm debele deske. Izgladijo jih in nanje narišejo izbrano podobo živali. To ročno izžagajo, nakar jo na vse načine likajo in gladijo, dokler ni leseni del popoln. Za tem pristopijo barvarji in nekatere dele primerno obarvajo po šablonah.

Barve, ki jih uporabljajo, so posebne vrste, nalašč prirejene za igrače. So trajne, bleščeče in nestrupene ter vzdržljive tako, da jih lahko tudi umivamo. Pri nekaterih igračah pustijo velike ploskve lesa v naravni barvi; tiste kose samo lakirajo. Večji del oči posnemajo z gumbastimi žeblički in koščki usnja. Tudi vajeti pri konjičkih so iz pravega usnja. Vse igrače pritrdijo na deščico in kolesca ali pa samo na kolesca. Ta stružijo na enostavnih stružnicah. Bolj spretni izstružijo tudi cele živalce, soldate, Miklavže. Za take izdelke pa je potrebno mnogo znanja in natančnosti. Ko je vse izdelano, hajdi v svet!

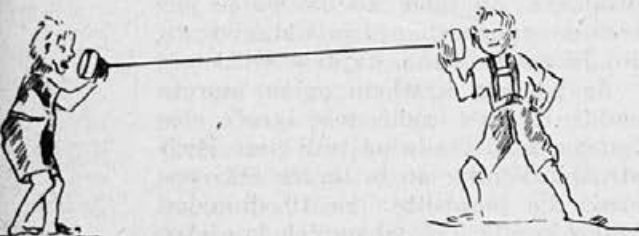
Že po tem kratkem opisu morete soditi, da je v vsako našo igračo vložena dosti truda pa tudi precejšnji stroški. Vendar so te igrače zelo poceni. Le pomislite: za 10 dinarjev lahko kupite kar cel parček konjičev ali pa kokljo s piščeti vred in druge lepe stvarce. Kljub takšnim cenam, ki so čez 50 % nižje od onih, ki jih ponujajo tuje trgovine, si upamo Dobrépoljci s takšnim delom zaslužiti marsikateri dinar, ki bo olajšal našo bedo. Pa tudi gospodarstvu sploh hočemo pomagati, saj izkazuje pregled, da uvozimo letno v Slovenijo za 5 milijonov tujih lutk in igrač. Ta številka se mora znižati, zato sklenimo, da bo odslej na prvem mestu le naš domači izdelek. Svoji k svojim!

ZA TRI DINARJE ELEKTRIKE

Telefon

Ko smo pasli krave, so nam prihajale na misel vsakovrstne igre. Nekateri od njih smo cenili, z drugimi pa smo se ukvarjali le nekaj časa. Najbolj nam je ugajal telefon. To seve ni bil oni pravi telefon, s katerim govorimo na velike razdalje, ampak enostaven pastirski telefon, ki deluje brez elektrike. Dva pločevinasta pokrova smo v sredini prevrtali, skozi nastalo luknjo napeljali motvoz, zavezali,

motvoz nategnili in telefon je bil gotov. Jaz sem enega od pokrovov nataknil na uho. Moj tovariš je kakih petdeset korakov stran v drug pokrov govoril in jaz sem ga razločno čul.

Takrat nismo vprašali, zakaj se čuje. Vedeli pa smo, da se čuje le, če je nit napeta in da se bolje čuje, če sta pokrova velika. Pozneje so nam v šoli raztolmačili, da se čuje radi tega, ker se tresljaji, ki nastanejo pri govoru, prenesejo po napeti niti do drugega pokrova, ki se vsled tega tudi trese in tresljaje odda ušesu.

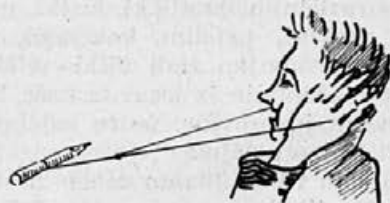
S pastirskim telefonom smo delali najrazličnejše poskuse. Nameravali smo ga napeljati daleč in bili žalostni, ko smo spoznali, da se na velike razdalje ne čuje. Silno smo bili razočarani, ko smo spoznali, ga se naš telefon ne da napeljati za ovinkom.

Z vprašujočimi očmi smo strmeli v električne žice, ki so omogočale najbrž tudi telefoniranje za ovinkom.

Kako pa je tam mogoče? smo se spraševali. Nihče nam ni razložil. Nihče se ni zanimal za našo igro, nihče nas ni ničesar vprašal — in mi smo počasi pozabili na ponesrečen telefon in si izmislili novo igro, topove, ki pokajo.

Nekega dne je prišel eden od tovarišev na pašo z važnim vprašanjem: ali ste že slišali, kako kanoni pokajo? Kdo bi jih slišal! Vojne takrat ni bilo. Topove smo poznali samo iz slik in iz pripovedovanja. Začudeno smo gledali v tovariša.

Tovariš, ki je prinesel važno vprašanje, je izvlekel iz žepa kos motvoza — od našega telefona. Napravil je zanko, mi velel, naj pokrijem ušesa z rokami in mi preko rok nataknil zanko. Na drugem koncu motvoza je napravil manjšo zanko, vtaknil v njo svinčnik, ga oslinil in pričel vrteti.

Joj! Joj! Res topovi. Prava vojna. V ušesih je pokalo, kakor da grmi. Slišal pa je samo tisti, ki je imel zanko preko ušes. Naslinjen svinčnik je škripal v zategnjeni zanki. Tresljaji, ki so nastali, so se po motvozu prenesejo naravnost do ušes in povzročili pokanje tako kakor v vojni.

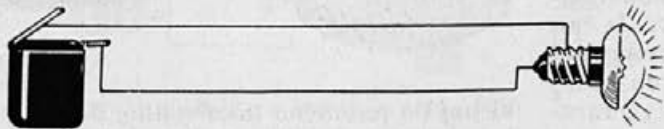
Čez nekaj dni je tudi ta vojna končala in pričela se je prava pravcata. Napravili smo si puške, meče, sablje in bumerange in se pričeli vojskovati malo za šalo, malo za res.

Tudi to je minilo. Minile so počitnice in pričela je šola. Bilo pa je v naši vasi tako, da smo imeli dve šoli,

staro in novo. Stali sta kakih dve sto metrov vsaksebi. Med obema šolama sta bili napeti dve tanki žici, ki sta vodili do neke priprave, ki so ji rekli: telefon. Dobro se spominjam, da je v neko omarico, ki je visela na steni, večkrat govorila učiteljica. Govorila je glasneje kot po navadi. Mi pa smo stali krog nje — in zijali. Buljili smo v ono pripravo in molčali. Vedeli smo le, da se imenuje telefon. Še same besede si nismo znali razlagati, pa smo drug drugemu pravili: ti si tele, jaz sem fon, skupaj je pa telefon. Šele v četrtem razredu so nam povedali, da ta beseda ni naša, da pa je res sestavljena iz dveh besed, tele in fon. Prva pomeni: na daljavo, druga pa: slišati. Torej: na daljavo slišati. Takrat so nam tudi povedali, kako je taka priprava sestavljena. Mikalo nas je, da jo odpremo, da vidimo, kaj je v njej, pa si nismo upali. Učitelj je bil prestrog in nam je večkrat zabičal, da se telefona ne sme nihče dotakniti, ker je silno drag. Takrat sem bil prepričan, da stane najmanj toliko kot zlata ura. Pozneje sem zvedel, da si ga more za tri dinarje napraviti vsak.

No — če je tako poceni, si ga oglejva še midva. Napraviti pa morava prej par poskusov.

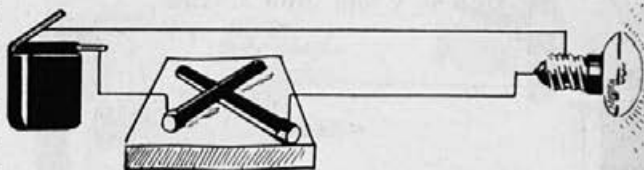
Spoji žarnico z baterijo, tako da žarnica mirno gori. To si sicer prej napravil že večkrat, vendar sedaj pazi na to, da žarnica sveti enakomerno. To je znak, da je elektrika vedno enako močna. Reklo bi se lahko, da po žicah kroži gladka elektrika.

Pretrgaj sedaj eno od žic iz prejšnjega poskusa. Na vsak konec pretrgane žice naveži kos retortnega oglja, ki si ga dobil od stare baterije. Oba kosa oglja položi navzkriž na malo škatlico. Žarnica zopet zasveti in sveti enakomerno, toda le toliko časa, dokler je oglje pri miru. Čim se oglja

ali škatlice le dotakneš, prične svetloba trepetati.

Ta priprava je še bolj občutljiva. Počakaj nekaj časa, da se umiri. Da se je umirila, spoznaš po žarnici, ki

prične mirno svetiti. Če sedaj v bližini oglja glasno govoriš, bo svetloba pričela trepetati. Ko govoriš, se trese zrak. O tem se prepričaš, če med govorom držiš roko pred usta. Ker govoriš v bližini škatlice, se tudi ona trese, trese pa se tudi oglje, ki leži na njej. Oglje se vsled tega enkrat bolj, drugič manj dotika in propuša enkrat več, enkrat manj elektrike. Vsled tega žarnica ne sveti enakomerno. Vsak še tako majhen šum ali glas že povzroči, da zrak malo zatrepeta — to pa se takoj opazi na žarnici.

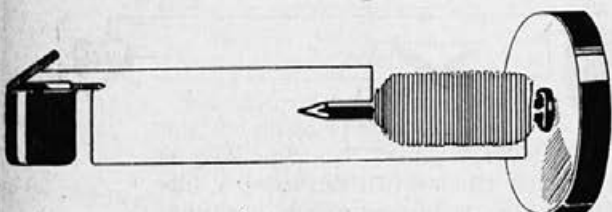
Priprava, ki si jo napravil, se imenuje mikrofonski telefon. Beseda je sestavljena. »Mikro« pomeni: majhen; »fon« pa čuti. To je priprava, ki čuje vsak najmanjši šum. Mikrofonski telefon je tako občutljiv, da sliši, če muha z nogo strga.

Ali — vse te glasove sliši šele elektrika. Izumiti morava še pripravo, s pomočjo katere nama bo elektrika povedala, kaj čuje. Tudi ta priprava je enostavna.

Če skozi elektromagnet, ki ga že poznavamo, spustiš električni tok, bo pritegnil majhne železne drobce, ki smo mu jih približali. Elektromagnet bo mogel držati tem več, čim močnejši je tok, ki kroži po žici.

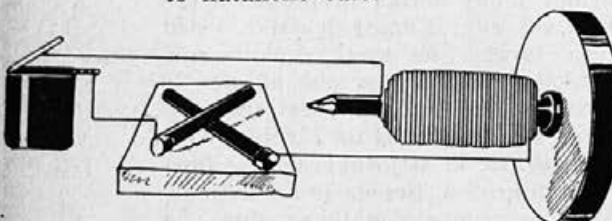
Elektromagnet zabij v navpično desko ali steno in mu približaj (na 2 mm) pločevinasto škatlico. Deni blizu škatlice uho in naprosi prijatelja, naj tok sklepa in prekinja. V pokrovu boš čul kloktanje. Kadar prijatelj namreč tok sklence, hoče elektromagnet pritegniti železen pokrov.

Ker pa ti ta pokrov čvrsto držiš, ga magnet ne more pritegniti, temveč mu le malo dno upogne. To se seve sliši. Ravno tako se čuje, kadar magnet popusti, ker je zmanjkalo toka. Dno se v tem hipu zravnava.

Sedaj sva že blizu!

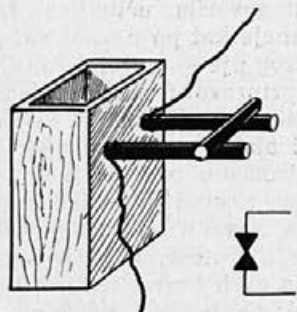
Pretrgaj v pripravi, ki sva jo pravkar opisala, eno od žic. Na nastala konca naveži mikrofona. Poslušaj pri škatlici, prijatelj pa naj udarja narahlo po mikrofona. V pokrovu se bo to natančno čulo.

Podaljšaj obe žici tako, da ti mikrofona z baterijo ostane v eni sobi, elektromagnet s pokrovom pa naj bo v sosednji sobi. Če tvoj pomagač proti mikrofona glasno govori, ga boš v sosednji sobi slišal v pokrovu. Električna je tresljaje, ki so nastali, ko je govoril prijatelj, prenesla po žici v drugo sobo in tam stresla prav na isti način dno tvoje pločevinaste škatlice. Evo — to je telefon, ki je, kakor vidiš, sestavljen iz dveh delov. Iz mikrofona in iz slušalke (elektromagnet s pokrovom). Vse, kar sva do sedaj napravila, nama je služilo le za razumevanje. Spoznala sva, kako moremo zračne tresljaje spremeniti v električne (s pomočjo mikrofona) in kako moremo električne tresljaje spremeniti nazaj v zračne (s slušalko). Da pa bova mogla nemoteno telefonirati, si morava zgraditi boljši mikrofona in slušalko. To ne bo težko.

Sestavimo uporaben mikrofona.

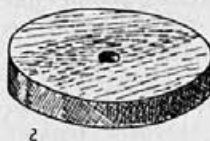
V leseno škatlico, ki si jo napravil iz mehkega lesa tako, da nima niti dna niti pokrova, zvrtaš dve mali luknjici. V vsako od teh luknjic vtakni kos retortnega oglja. V retortno oglje napravi s pilo zarezo, v katero boš

položil tretji kos oglja. Na vsako oglje, ki je pritrjeno, naveži tik ob škatlici $\frac{1}{2}$ m dolgo bakreno žico, ki bo služila za zveze. Mikrofona je napravljen in je silno občutljiv. Pri poskusih ga postavljaš na mehko blago.

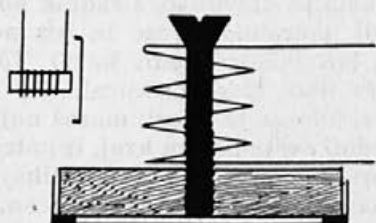
Sestaviva sedaj uporabno slušalko.

Preden slušalko sestaviva, pripraviva potrebne sestavne dele. Poišči pločevinasto škatlico (železno!), ki ima lepo, ravno dno. Iz 2 cm debele deske izžagaj z drobno žagico kolo,

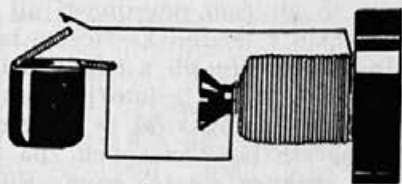

ki naj bo natančno tako veliko, da na trdo pojde v škatlico. V trgovini kupi vijak, kakršnega kaže slika. Take vijake potrebujejo kovači za kolesa. Matice ne bova potrebovala, shrani jo. Iz risalnega papirja ali tanke lepenke izreži kolobar, ki naj bo tako velik kot leseno kolo, širok pa kakih pet milimetrov. Iz opisanih delov in iz 20 m žice sestaviš slušalko takole:

V leseno kolo zvrtaš luknjo in v njo zavrtaj vijak toliko, da na drugi strani pogleda malo iz deske. Vzemi pilo in opili tisti del vijaka, ki je pogledal iz deske, toliko, da bo natančno enak z desko. Ko je to napravljeno, položi na leseno kolo papirnat kolobar in ga zapri s pločevinasto škatlico. Škatlico

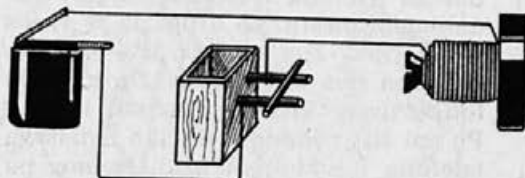
moraš pritisniti toliko, da se bo nje-
no dno približalo vijaku in bo od
njega oddaljeno le toliko, kolikor je
debel papirnat kolobar. To je pri vsej
stvari najvažnejše. Poglej sliko, ki
kaže slušalko v prerezu. Da je dno
pločevinaste škatlice res prav blizu
vijaka, se prepričaj, če od zunaj na
dno pritisneš s prstom. Čutil boš, da
se dno takrat nasloni na vijak. Če se
ti je to posrečilo, navij na vijak 20 m
0,8 mm debele izolirane bakrene žice.
Žica naj bo pravilno navita. Ovoj naj
leži pri ovoju. Zadnji ovoj zaveži, da
se ne bo odvijalo. Da ti železen vijak
ne napravi kratkega stika, je dobro,
če, preden pričneš navijati žico, vijak
oviješ v tanek papir.

Poveži slušalko z baterijo tako, ka-
kor kaže slika. Čim tok skleneš, za-
čuješ v slušalki rahel pok. Elektro-
magnet je pritegnil železno dno. Pok
se sliši tudi, ko tok preki-neš. Če ti
slušalka deluje, moreš pričeti z dalj-
njimi poskusi in s telefoniranjem.

Poveži slušalko, baterijo in mikro-
fon tako, da mora elektrika na svoji
poti iz baterije v mikrofona, iz mikro-

fona v slušalko in iz slušalke nazaj v
baterijo. Če deneš slušalko na uho,
boš čul rahel šum, znak, da je pra-
vilno povezano.

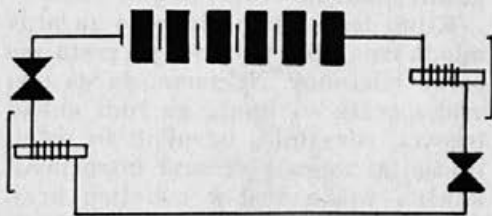
Slušalko na uho! Dotakni se s pr-
stom oglja v mikrofona. V slušalki
zahrešči. Oglje se je streslo in pro-
pustilo neenako močan tok.

Počakaj, da se telefon umiri. V slu-
šalki zopet rahlo šumi. Udarjaj s pr-
stom po mikrofona. V slušalki se to
natančno čuje. Če po mikrofona str-
gaš s kosom papirja, tudi to slišiš v
slušalki. Če se na mikrofona vsede mu-
ha in z nogo strga, se tudi to čuje.

Podaljšaj sedaj obe žici toliko, da
bo mikrofona z baterijo v eni sobi, slu-
šalka pa v drugi. Prosi prijatelja, naj
v sobi, v kateri je mikrofona, govori,
poje ali žvižga. V drugi sobi ga boš s
pomočjo slušalke razločno čul.

V opisanem poskusu je vedno go-
voril le pomagač, ti pa si ga poslušal.
Poglejva sedaj, kaj je treba napraviti,
da boš tudi ti njemu kaj povedal.

Za telefoniranje v obe smeri po-
trebujemo dva mikrofona, dve slu-
šalki in močno baterijo. Slika pove,

kako moramo te priprave spojiti, da
bo telefon deloval. Iz baterije pelje
žica v mikrofona prve postaje, nato v
slušalko prve postaje. Za tem vodi
žica do druge postaje, in sicer v mi-
krofona, zatem v slušalko. Po drugi
žici se elektrika vrača v baterijo. V
sliki so za mikrofona in za slušalko

uporabljeni posebni znaki, to pa zato, da je slika bolj pregledna.

Za napeljavo telefona potrebujemo dve žici. Po eni potuje elektrika iz našega telefona v telefon, ki je v oddaljenem mestu, po drugi pa se vrača v baterijo. Žici morata biti bakreni. Bakrena žica je pa draga. Da ni treba toliko drage žice, napravimo takole: Po eni žici vodimo elektriko iz našega telefona v oddaljeni kraj. Domov pa je ne vodimo po žici, temveč jo spustimo v zemljo. Po zemlji elektrika najde domov. Da je spoj z zemljo dober, morajo v zemljo biti zakopane bakrene plošče, na katere so pritrjene odvodne žice.

Telefonski aparati, ki služijo za pogovore na velike razdalje, so silno občutljivi in potrebujejo malo elektrike. Razen tega imajo vgrajene še neke priprave, ki preprečujejo, da se tok na poti ne zgubi preveč. Vsak telefonski aparat ima vgrajen električni zvonec, s katerim pokličemo onega, s katerim se hočemo pogovarjati.

Telefon je odkril pred dobrimi sto leti učenjak Bell. Pri njegovem aparatu ni bilo treba baterije. Bili sta samo dve slušalki, kakršni sta tvoji, le da sta imeli žico navito na magnet, namesto na navadno železo. Tisti, ki je v slušalko govoril, je v njej s tem vzbudil malo elektrike, ki se je po žici prenesla do druge slušalke in tam zatresla pločevino. Mikrofon so izumili pozneje.

Kljub temu, da je to prav za prav mlada iznajdba, je danes po svetu vse polno telefonov. Ne samo, da ga ima vsaka pošta — imajo ga tudi mnogi trgovci, zdravniki, advokati in ostali ljudje, ki morajo večkrat hitro javiti kakšno važno vest v oddaljen kraj. Večina žic, ki jih vidiš ob cestah, služi telefonskemu prometu.

Če je v kraju več telefonov, so vsi napeljeni na pošto. Pošta pa ima telefonsko zvezo z ostalimi poštami v državi in v inozemstvu. Vsak telefonski naročnik (tisti, ki ima telefon), ima svojo številko, po kateri ga lahko pokličeš. Naj ti povem še to, da imajo

telefoni tak električni zvonec, ki ga je treba vrteti, da zvoni. Če hočeš telefonirati z državnim telefonom, pozvoni in zatem deni slušalko na uho. Čez nekaj časa boš slišal: halo. Oglašja se uradnik na pošti. Čim si to čul, prosi, naj te zveže z zeleno številko. Na pošti poznajo telefonske naročnike samo po številkah. Uradnik bo napravil potrebno zvezo in čez nekaj časa boš ponovno čul: halo! To se oglašja tisti, ki si ga klical. Ker se ne ve, kdo ga je klical, moraš najprej povedati svoje ime in kraj, iz katerega govoriš. V mikrofon govori tiho, kot po navadi. Ko je pogovor končan, položi slušalko na svoje mesto in na kratko pozvoni, da opozori uradnika na pošti, da je pogovor končan.

V velikih mestih, kjer je mnogo telefonskih naročnikov, imajo posebne telefone, ki tudi vsi peljejo v centralo na glavno pošto. V tej centrali pa ne dajejo potrebne zveze uradniki, temveč posebni stroji. Taki centrali pravimo avtomatska centrala. Pri nas jo imamo v Ljubljani in v Mariboru. Na telefonih, ki so spojeni z avtomatsko centralo, je kolo, na katerem so številke. S pomočjo tega kolesa si vsak sam pokliče številko, ki jo želi.

Tudi v države, ki so preko morja, moremo telefonirati. V ta namen so na dno morja položene silno močne, dobro izolirane bakrene žice.

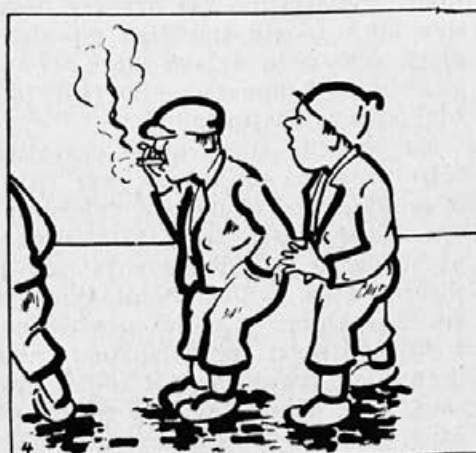
Nespametno je ravnanje tistih pobalinov, ki ali radi nevednosti ali iz zlobe mečejo v telefonske žice in izolatorje kamenje in jih s tem kvarijo in uničujejo. Žice z izolatorji so skupaj z vsemi telefonskimi in telegrafskimi aparati last nas vseh, pa je dolžnost vsakega, da jih čuva. Kdor pa iz nevednosti pokvari telefonske in telegrafske napeljave, mora povrniti škodo. Če pa je delo napravil iz zlobe, bo še kaznovan.

Če žico, po kateri teče električni tok, navijemo na železo, postane železo magnetično. Na tej lastnosti električnega toka so napravljeni: telegraf, električni zvonec in telefon.

SE NADALJUJE

Slavko Holko

ZGODBICA
BREZ BESED

POJDI MINKA! ZAPRI DURI, PEČ ZAKURI...

Časi, ko se zbira družina ob toplo zakurjeni peči, so najlepši, zlasti za naše kmečke hiše. Pri kmečki peči se razvije na večer svojevrstno življenje. Mladina ponavlja svoje naloge. Ko je družina opravila posle v hlevu pri živini in vse ostalo, se zberejo na klopeh za javorovo mizo ali na peči. Zajetna, nizka peč je tedaj podobna živemu grozdu kuštravih glav.

Tam se začena na večer novo življenje, prava pravcata življenjska šola. Kdo izmed starejših ali šolarjev iz višjih razredov vzame v roke knjigo, časopis in čita na glas zanimivosti, ki jih prinašajo tiskane strani.

Potem pa se sproži plaz razgovorov. Vsak zna povedati kaj zanimivega. Mladina napenja ušesa: kar dih ji zastaja, če začno stara mati odpirati zbirko svojih pravljič, ki v njih kar mrgoli čarovnic, strahov in škratov.

Ali pa hlapec Matija, ki leze že v visoka leta in je pri hiši bolj iz usmiljenja kakor pa zaradi dela. Ta je prehodil obilo sveta, več let je pretolkel v vojski, mnogo je videl, mnogo je slišal, ko se je klatil širom po svetu in zdaj je najbolj zanimiva oseba vse hiše. Vsi ga radi poslušajo, kadar odpre registre svojih doživljajev.

To je res prijetno po naših kmečkih hišah! Peč je središče življenja. Peč in ognjišče sta že od davna poseben znak prijetnega, udobnega in mirnega življenja. Kadar si kdo postavlja lastno hišo, mu pravimo, da si gradi domače ognjišče. Še pri divjaških narodih velja taborni ogenj za kraj, kjer pozablja na bojne misli in bojna sekira počiva ob strani svojih gospodarjev.

Življenjska sreča mnogih je odvisna v zimskem času od toplih peči.

Pri nas kurimo peči po večini z bukovino. Slovenija ni v zadregi zaradi kurjave. V mnogih krajih, kakor v Trbovljah, Zagorju, Laškem, Kočevju, Velenju, Zabukovici in drugod nakoplujemo obilo dobrega prvovrstnega premoga, vendar dajemo prednost drvam. Naša banovina je na prvem mestu glede gozdov in sekanja lesa. Močno se ji bližata Bosna in Slavonija, poslednja ima prvovrsten, prav posebno gost in zato visoko cenjen hrast. V dravski banovini so skoro vsi kraji precej preskrbljeni z gozdovi. Še najmanj lesa imajo na dolenskih ravninah, na štajerskem in v Prekmurju. Gorenjska, Zasavje, Notranjska, Dolenjska z ribniškimi in kočevskim kotom pa štejejo les med svoj glavni dohodek. Takisto tudi Pohorci in prebivalci obmejnega Kozjaka. Največji gozd Dolenjske se imenuje Krakovo in se vleče proti Krškem.

Ves naš planet premore 3 milijarde hektarjev gozdov, kar znaša v primeri z vso suho zemeljsko površino v odstotkih: 22,5 %. V Jugoslaviji je gozdov pičla tretjina vse državne površine ali v točnih številkah povedano 31 %. Vsa naša država meri 247.542 kvadratnih kilometrov. Površino gozdov si izračunajte sami!

Za kmečki stan, ki se s svojimi žulji preživlja od tistega, kar iztrga iz zemlje, gozd ni najbolj dobičkanosen. Naša država šteje 15 milijonov prebivalcev, od obdelovanja zemlje jih živi štiri petine. Ugotovljeno je, da daje kmetu v polje spremenjena zemlja štirikrat več dohodkov, kakor tista, ki je poraščena z gozdovi. Prav zato je Slovenija, ki ima večino gozdov, mnogo na slabšem glede dohodkov, kakor so banovine z velikimi

ravnicami, da imenujemo le Banat, Bačko, Srem, Vojvodino...

Staro trgovsko pravilo je, da ima blago manjšo ceno, čim več je blaga tiste vrste. Zato je les v naših krajih razmeroma poceni, dočim dosega v Sremu in ostalih, na lesu siromašnih krajih tudi dvojno ceno v primeri z našimi kraji. To poletje in jesen je šlo iz naših krajev na stotine vagonov z bukovim lesom v vzhodne predele naše države. Trd les (bukov in gabrov) je boljše gorivo kakor mehki les. Trd les ima več toplotnih kalorij.

V zimskem času so začeli drvarji sekati gozdna drevesa. Z deli bodo nadaljevali tudi vso pomlad. Preko poletja se bodo debela posušila, prihodnjo jesen pa bodo dovolj suha in primerna za prodajo. V gozdu narežejo debela na metrske hlode, ki jih zlože v kupe. Kupčija v gozdu se vrši navadno na klaftro, ki meri štiri kubične metre. Zadnje čase pa prodajajo drva po teži. Suha bukova drva, namenjena za izvoz, veljajo na odhodnem kolodvoru po 14 par za kilogram. Slovenci smo lahko srečni, ker imamo dovolj drv, nam ni potrebno zmrzovati v zimskih mesecih. Na krškem Krasu in ob Primorju primanjkuje lesa. Srečen je kmet, če naseka v goličavah nekaj debel, ki jih razkolje v

skromna polena. Po slabih hribovskih potih znese dragoceni tovor na osličih ali malih bosanskih konjičkih v dolino. Na vsako stran preprostega tovrnega sedla priveže šop polen, za ves tovor pa dobi ponajveč 20 dinarjev. Skromen zaslužek, če pomislimo, da je moral s tovorom več ur daleč.

Po vojvodinskih ravninah, kjer so prav tako ubogi, kar se tiče lesa, poberejo na jesen koruzna stebila ter ostanke na poljih in v vinogradih. Dobro jih posuše in razsekajo, nato jih zapeljejo domov, kjer jih uporabijo za gorivo.

Po mestih imajo mnoge hiše *centralno kurjavo*. V kletih imajo trebušaste kotle, v vse sobe pa so speljane cevi. Če odpreš petelina, pride v sobo parna toplota in soba je hipoma topla. Centralno kurjavo imajo tudi na vlakih, kjer je treba le potegniti kljuko na pravo stran, kakor kaže tablica, in potnikom ni treba zmrzovati.

Pa tudi elektrika se da napeljati v posebne peči, ki grejejo sobe. Vendar je ta kurjava razmeroma draga.

Človek si pomaga na vse načine, da premaga v mrzlih mesecih najhujšega svojega sovražnika: zimo.

Vsega pomilovanja pa so vredni brezdomci in siromaki, ki nimajo toliko, da bi ogreli svoje domove.

Venceslav Winkler

MLINAR FIČAFAJ

Fičafaj postavlja jez:
tri drevesa čez in čez,
tri drevesa, kamne tri,
čez nje voda se vali.

Fičafaj si mlin rezlja.
Kmalu mlin zaropota.
Kje le zrnja bi nabral,
da bi mlinu jesti dal?

Gre ob vodi k mlinarjem:
Hoj, možički, žito sem!
Žito k svoji vodi znosi,
med kolesa ga natrosi.

Ptice smejejo se: Ho, ho, ho!
Fičafaj, ne bo tako!
Fičafaj v skrbeh stoji,
mlin ropoče, moke ni...

NOETOVA BARKA

Po filmu Disneya

Ilustriral Oton Gaspari

 SO ZAKRILI ŽE VSE . TU PA TAM SE JE
⚡ IN ZAGRMELO. IN NJEGOVI TRIJE
SO ZATROBILI V ROG: „NA , NA , BLIŽA SE
VESOLJNI !“

PO VSEM JE ODMEVAL GLAS . PA SO
 POSKAKALE Z NA VRATOVE
 IN NA HRBTE , DA PRIDEJO PREJ NA
. IZ SO PRIHITELI , PRI-
BRZELI , PRISKAKALI Z MLADIČI V BISAGAH,
PRIRENČALI SO , PRIBRUNDALI ,
PRIGODRNLJALI , PRISOPIHALI , PRIPLAZILE
SE , PRIKRIČALE VSE , PRILETALI
 IN VSE ŽIVALI . VSI SO DRVELI V .

LE TRMASTI SE JE UPIRAL IN GA JE NAJSTAREJŠI

POVLEKEL V .

NAZADNJE JE ŠE NOETOVA

PRIŠLA IN

NA

JE BILO VEDNO

VEČ

ŠVIGALE SO

IN GRMELO JE, DA JE

KAR ŠKRIPALA. PRVE SO PADLE NA

ŠE ENKRAT JE NOE

TRARA

ŠE

JE STEKEL ČEZ

POTEM SO

IN NJEGOVI

DVIGNILI

Iz

SO ŠVIGALE

IN

VESOLJNI

JE POKRIL

IN

VSE

ZAPLAVALA JE

Leopold Paljk
KAPARJI

Halo, Jože, Tonče, Janez, Tine! Kje neki tičite? Seveda, na zapečku drem-ljete in dolg čas prodajate. Le poglejte, kako prijetno danes sonček sije! Tudi ni tako zelo mrzlo, da bi vam zašlo za nohte.

Poglejte to češpljevo drevo! Že na prvi pogled vidite, kako je zanemarjeno. Tu gotovo ni nekaj v redu. Letos je drevo poginilo prav kratke in zanikrne poganjke. Zdaj si pa natančneje ogledjte posamezne veje in vejice!

Ali kaj opazite? Seveda, na mladikah je vse polno majhnih, okroglih in jajčastih bradavičic. Takšne bradavičaste kapice boste večkrat opazili tudi na drugih rastlinah, n. pr. na breskvah, marelicah, hruškah, jablanah, kutinah, ribezlju, vinski trti, ki raste ob zidni steni, ter raznih cveticah lončnicah, kakor: palmah, gumovcu, filodendronu, oleandru itd.

Kaj more neki to biti? Stopite nekoliko bliže in s pipcem previdno privzdignite kapico! Kaj opazite pod njo? Največkrat najdemo pod kapico rjavkast prah, včasih pa nekakšno lepljivo snov. To so jajčeca kaparjev, neke vrste rastlinskih ušic, ki se pa močno razlikujejo od svojih sorodnic, krvavih in listnih ušic. Ko namreč

ušica doraste, se pokrije s takšno kapico in ostane od tedaj dalje vedno na istem mestu, kjer potem sesa z dolgim nitastim rilčkom drevesni sok. Ker se pa kaparji naglo in silno razmnožujejo, odvezemajo z izsesavanjem rastlini redilne sokove, da začne drevo hirati in se nazadnje posuši.

Kako pa se kaparji množe? Naistem mestu, kjer se je dorasla ušica priselala na drevesno mladiko ter se nato pokrila s kapico, zleže jajčeca in nato pogine. Jajčeca so pod kapico povsem zavarovana in jih ne uniči tudi najhujši zimski mraz. Spomladi se izležejo iz jajčec prav majčkene mladi kaparji, ki ostanejo nekaj dni pod kapico, se nato razležejo po vejah in vejicah ter na prikladnem mestu priselajo na lubad. Ker pa mladi kaparji še nimajo varovalnih kapic, so zelo občutljivi za mokroto in jih v istem času mnogo pokonča dolgotrajno deževje. Ko pa se dorasli kapar obda s kapico, je popolnoma zaščiten pred dežjem in mokroto. Ker se od tedaj dalje ne gane več z mesta, tudi ne potrebuje nog. In res se kaparju pod kapico noge kmalu posuše. Prav tako tudi tipalnice. Kaparji izsesavajo drevesne sokove do zime, nakar zležejo jajčeca in poginejo.

Ker napadajo kaparji po večini le zanemarjena in slabo negovana sadna drevesa in druge rastline, moramo drevju in vsem rastlinam gnojiti ter jih pravilno oskrbovati. Zdravih rastlin se kaparji navadno ne lotijo.

Kako zatiramo kaparje? Najlaže jim pridemo do živega pozimi. Ušivo drevo najprej temeljito osnažimo z jekleno ščetko in s strguljo na razprostrto rjuho ter ves trebež nato sežgemo. Suhe in močno ušive veje odžagamo in izrežemo ter drevo nato obrizgamo z 8—10 % arborinovo raztopino. Breskve in marelice škropimo le s 5—6 % arborinovo raztopino. Pa tudi močno napadene veje ribezlja moramo izrezati in sežgati.

Poletno zatiranje kaparjev je dokaj zamudnejše in tudi težavnejše. Najlaže opravimo to delo pozimi.

Angela Vodetova

„KAJ PA MI?“

Ko je prinesel viničarjev Slavko iz Haloz o božiču iz šole domov toplo majco pa trpežne hlačke, ki jih bo lahko trgal vso zimo, je veselo pripovedoval materi in mlajšemu bratcu in sestrici, kako lepo je bilo letos v šoli zadnji dan pred božičem. Gospodična učiteljica je imela polno mizo zavitkov. Otroci so zvedavo ugibali, kaj se pač skriva v papirju. Kmalu so zvedeli: v beli Ljubljani in lepem Mariboru so sklenili otroci, da bodo nekoliko poskrbeli za božičnico haloškim bratcem in sestricam. Pa so jim poslali ta darila. Vsak otrok je nekaj dobil in v šoli je bilo ta dan nepopisno veselo.

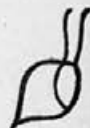
Slavkova mama je bila z njim vred zelo vesela: vsaj eden pri hiši je za silo oblečen. Tedaj pa je zajokalo v zibelki pri peči. Mati se je zdrznila in skočila k zibki, v kateri je ležalo čisto majhno detece. Oh, oh, treba ga bo previti v čiste plenice! Mati stika po omari in za pečjo — zaman! Nobene plenice ni več in tudi nobene krpe. Saj jih vse sproti spere, a se ne suše tako hitro, kakor bi jih ona potrebovala, da bi ležal njen mali Tonček v suhem in čistem. Tako pa sedaj nima ničesar v roke vzeti. A otroka tudi ne more pustiti kar tako v mokroti. Pomagati si mora zopet s svojim predpasnikom kakor že tolikokrat. Njenemu veselju, ki ga je vzbudil Slavko s svojim pripovedovanjem, se je pridružila vroča želja: ko bi se vsaj kdo spomnil tudi na mojega najmlajšega! Nima plenčk,

nima jopice, nima rjuhice — kmalu bo potreboval tudi male hlačice! Kje vzeti vse to? In zdelo se ji je, kakor da iz njegovega vekanja kriči: jaz, jaz, jaz — kaj pa jaz?

Glejte, prijatelji, ko bi nam bilo dano, da bi se ozrli za trenutek v vse koče v Halozah in na Kozjaku in na Koroškem in v Slovenskih goricah — povsod bi čuli enako vekanje in iz njega bi nam odmevalo enako vprašanje: kaj pa jaz, kaj pa mi?

Ali moremo preslišati ta jok, to vprašanje? Ali nam ne sega bolj do srca, kot nam je segla beda večjih otrok, vaših vrstnikov iz teh krajev? Ko gledate svojega malega bratca - dojenčka, kako počiva zadovoljen in rdečeličen v sveži belini tople odeje, rjuhic in lepih blazinic ter kar diši od same snage — spomnite se na blede obrazke tam daleč po kočah, ki jih njihove mamice nimajo časa tako lepo negovati, ker morajo iti že zgodaj na delo; najhujše je pa to, da jih čisto ne morejo položiti v snažno in čisto posteljico, ker jim manjka tudi najpotrebnejšega otroškega perila. A pomislite, kako hudo je šele tedaj, če je otročiček bolan in bi ga bilo treba še večkrat previti, pa ni potrebnih pleníc.

Ali bomo te naše najmlajše bratce in sestrice pustili kar tako v nemar? Ali nas ne bo zbolelo srce, ko bomo videli doma zdravega malčka v lepem vozičku — pa se bomo spomnili, da tam daleč v obmejni vasi hira bedno detece zavoljo pomanjkanja? Ali bo-

mo dopustili, da zaman čaka naše pomoči?

Ne, otroci, vi ste že v polni meri pokazali, kako dobro srce imate, zato se boste odzvali tudi sedaj, ko vam kličejo najmlajši: kaj pa mi? Kaj, nas boste pa pozabili?

Prosile svoje mamice, če imajo kje kako pleničko, kako jopico ali kako rjuhico, v katero ste bili vi zaviti, ko ste bili mali. To bomo pa poslali bednim otročičkom za pirhe! Vi se jih gotovo veselite, a vaše veselje bo dvojno, če boste osrečili druge.

S T R A H

Mama in Minka sta ostali po večerji v sobi. Mama je likala, Minka je pa šivala punčki oblekico. Ko je mami zmanjkalo vode, je dejala Minki, naj gre v kuhinjo po steklenico vode, ki je na mizi. Minka odide, pa se kmalu vrne brez steklenice. V lice je bleda in plašno gleda.

»Kaj ti je?« se začudi mama.

»V kuhinji je strah!« odgovori Minka. »Ves je bel. Po štedilniku pleše in maha z rokami!«

Mama se nasmehe, vzame luč in de: »Pojdiva pogledat!« In sta šli ter videli:

Strah v kuhinji je bila brisača, ki se je sušila nad štedilnikom. Ko so se odprla vrata, se je zazibala.

K R A S T A Č A

Krastača je prišla na vrt. Pa se nič ni veselila pomladi. Tako je tožila:

»Strupena nisem in tudi ne gripem. Korenin ne maram in cvetic se ne dotaknem. Le črve in polže

preganjam. Nobenemu nisem na poti, po temnih kotih se skrivam. In vendar me nihče ne mara. Pravijo, da sem grda. Morda sem res grda. Pa kaj, ali je biti grd greh? Šmrten greh?

L O V

Kaj pa delaš Jakec na tleh?
Pst, tiho, očka! Miške lovim!
Ali si že katero ujel?

Veš očka, to je tako: Če tisto ujamem, na katero čakam, in potem še eno, bom imel dve!

DROBNE ZANIMIVOSTI

PAPEŽ PIJ XI., Z RODBINSKIM imenom Ahil Ratti, je umrl v svojem 82. letu starosti. Vladal je od 1. 1922. in je bil 261. naslednik sv. Petra. Ko je bil v februarju 1. 1922. izvoljen za papeža, je bil znan svetu kot učenjak. Skoro tri desetletja je prebil v knjižnicah, kjer je poglobljal svoj znanstveni duh. Bil je tudi znan kot izvrsten pridigar. Poleg knjig je ljubil najbolj planine. Ko je bil še nadškof v Milanu, je bil znan hribolazec. Spadal je med one redke planince, ki so se povzpeli na najvišje vrhove gorate Švice. Ta lastnost je značilna tudi za vse njegovo poznejše delo. Kajti kakor znanost, zahteva tudi turizem vztrajnost, trezno borbo s težkočami, pogumno gledanje v nevarnosti in kar je najvažnejše: miren pogled brez omotice, ko se dosežejo vrtočeve višine.

Novega papeža volijo kardinali, ki jih je sedaj 62. Iz vseh strani sveta so se pretekli mesec pripeljali v Rim. Štirje celo iz Amerike in eden iz Sirije. Zberejo se v Vatikanu. Tam morajo ostati ločeni od ostalega sveta, dokler ne izvolijo novega papeža. Tu se posvetujejo in volijo. To se vrši štirikrat vsak dan, dokler ni papež izvoljen. Medtem so vsi izhodi zaprti, tako da ne morejo kardinali iz prostorov, ki so določeni zanje. Vsak kardinal sme imeti zase po enega tajnika in enega strežnika. Vsega skupaj je v teh prostorih za časa volitev okrog 300 ljudi. Kardinali počivajo vsak v svoji posebni sobi. Volitev se lahko prične, ko je navzočih vsaj polovica vseh kardinalov. Pred začetkom si obljubijo, da ne bodo nikoli nikomur izdali, kaj so govorili med posvetovanjem. Med posvetovanjem ne nosijo svojih obi-

čajnih rdečih oblek, ampak vijoličaste, kar pomeni žalovanje.

Navadno je izvoljen za novega papeža tisti kardinal, ki dobi dve tretjini glasov. Ako nihče ne dobi toliko glasov, se volitev ponovno vrši. Leta 1922. se je volitev vršila 12krat, preden je bil izvoljen papež Pij XI.

Ko je papež izvoljen, potresejo volilne liste z nekim belim prahom in zažgo v peči. Iz dimnika se dvigne bel dim, da izve svet, da je papež izvoljen. Ako pa ni še papež izvoljen, zažgo glasovnice z mokro slamo vred, zaradi tega, da se dvigne črn dim. Ljudje zvedo, da ni nihče od kardinalov dobil dveh tretjin glasov. Po izvolitvi vprašajo kardinali novega papeža, kakšno ime si izbere. Pri tem ga oblečejo v belo papeško obleko, ki jih imajo tri v različnih velikostih. Koj po izvolitvi poviša papež svoje ožje sorodnike v grofovski vatikanski stan.

Od leta 1523. dalje so bili vsi papeži po narodnosti Italijani.

FRANCE PREŠEREN. — ČE TE kdo vpraša, kdo je največji slovenski mož, reci: France Prešeren.

Iz preprostega, okornega takratnega slovenskega jezika je ustvaril čudovito umetno pesem, ki jo danes občuduje svet. Ni napisal mnogo — eno samo drobno knjigo, ali to je zlata knjiga, ob kateri je razkošno vzdevela vsa naša lepa književnost.

Pisal je pesmi, prepojene z ljubeznijo do takrat zaslužjenega naroda in prežete s hrepenenjem po svobodi. V naših najtežjih dneh je bil naš kažipot, naš vodnik.

Ali bi sploh živel še slovenski narod brez Prešerna? Morda bi brez odpora klonil vplivu tujine.

V februarju pred 90 leti je izpregovoril Prešeren svojo poslednjo besedo. Umrl je, ali bolj živ je kot kdaj prej. Takrat skoro neznan in nepriznan, živi zdaj v srcu slehernega Slovenca in bo živel naprej, dokler bo še živel slovenski rod.

KAKO SPLETA PAJEK SVOJO mrežo? Prirodoslovci, ki opazujejo živali, pravijo, da je spretnost naših pajkov čudovita. Pajčevina leze zelo hitro iz njegovega telesa iz mnogih luknjic, tako drobnih, da jih s prostim očesom ne vidimo. Iz teh luknjic pridejo tanke nitke, ki se zunaj telesa združijo v eno nitko. Sto takih nitk bi dale komaj debelost našega lasu!

Konec te nitke pritrdi pajek na vejico, na list ali košček lesa. Ko je nitka pritrjena, se pajek spušča navzdol po zraku. Za njim se spleta nitka, ki se daljša in ga drži, da ne pade na tla. Pravimo, da pajek prede pajčevino. Ko doseže pajek novo vejo ali list, pritrdi spet nitko nanjo, steče po napeti nitki nazaj in obenem spleta novo nitko. Tako pritruje nitko za nitko, dokler ni mreža gotova. Vse nitke se družijo v sredi mreže.

Pajak spleta mrežo zelo hitro. V pičli uri je gotova. In vse te nitke so prišle iz njegovega telesa! Pa močne so te nitke. Veter jih ne more raztrgati in tudi dež jih ne uniči!

Pajak spleta mrežo, da z njo lovi mušice in druge drobne živalce. A te živalce bi ušle, če bi nitke te mreže bile take, kot so naše nitke doma. Zato pokrije pajek svojo mrežo z neko lepljivo tekočino, ki prilepi mušice na mrežo. Tega lepila ne vidimo s prostim očesom. Ali skozi povečevalno steklo izgleda kot drobne kapljice, posejane po vsej mreži.

KOVINE SO V TESNEJSI ZVEZI z našim telesom, kot pa si mislimo. Večini nam je res znano, da služi železo kot zdravilo malokrvnim ljudem. Vendar pa nam po večini ni nič znano o koristnem ali škodljivem učinkovanju ostalih kovin. A vse hranilne snovi, ki jih uživamo, vsebujejo razne kovine, kajpada v zelo majhnih množinah. Znanstveniki, ki so raziskovali vse to, so dognali, da se nahaja v krvi vsakega človeka železo, in zanimivo je to, da se nahaja v moškem telesu več kakor v ženskem.

Kalcij, ki ga uživamo z jabolki vred, nam krepí kosti. V kosteh se nahaja tudi svinec, ki ga najdemo celo v zobeh. Morda ste že opazili, da ima mleko, kuhano v železni posodi, drugačen duh od onega, ki se je kuhal v aluminijasti. Kovine namreč vplivajo na mleko in obratno. Predvsem naj ne pride mleko v dotiko z bakrom. Nikljasta posoda ne škoduje niti mleku niti mu ne izpremeni okusa ali duha.

VOLNENE PLETENE JOPICE, KI smo jih sami spletili ali skvačkali, moramo že takoj po izgotovitvi položiti na notranji strani ob komolcu. Za to si spletemo še posebej tanko trikotno krpico.

NOGAVICE SE NAM SKORO NAJ-raje stržejo tik ob peti. Ko jih zakrpamo, nam moli navadno ves zakrpani del iz čevlja. Pri tem si pomagamo na ta način, da napravimo gubo na nogavičini peti in to gubo seveda zašijemo tako, da bo ves zakrpani del skrit v čevlju.

FINE ČIPKE PEREMO NA POSE-ben način, da ne izgube svoje prvotne oblike. Čipke ovijemo okoli široke steklenice in jih tako ovite tudi operemo v močni milnici. Če so zelo umazane, jih rahlo drgnemo z mehko, čisto in namiljeno ščetko. Nato jih dobro splaknemo v mlačni vodi in še vedno ovite okoli steklenice sušimo na toplem prostoru. Posušeni čipk ne likamo, temveč jih kar zvijemo ali zložimo.

ALI JE MORJE GLOBLJE KOT JE visoka najvišja gora? Pri Filipinih v Tihem oceanu je morje najgloblje. Tam so izmerili globino, ki znaša 10.850 metrov. Najvišja gora na svetu Mont Everest pa je visoka 8882 metrov.

LUPLJENJE ČEBULE. — SKORO vsaka gospodinja, ki mora olupiti več čebule, ima kmalu solzne oči. To pa še ne bi bilo najhuje, a oči nas prično tako neprijetno peči, da se moramo včasih odstraniti za trenutek in prenehati z delom. Vsemu temu se pa izognemo na ta način, da lupimo čebulo v posodi, napolnjeni do vrha z vodo, tako da držimo čebulo na dnu posode pod vodo.

NAMIZNI PRT, KI JE POSTAL povsem neraben vsled kakega madeža ali prereza, a je vendar še prav dobro ohranjen, uporabimo za namizne prtiče. Prt razrežemo na primerno velike kvadrate in jih vse obrobimo z lepim robom.

SMUČARSKA LETALNICA V PLANICI. — Pod najlepšo goro Julijskih Alp, pod Jalovcem, se razprostira dolina naše divne Planice. Tu so zgradili l. 1934. največjo skakalnico sveta. Na njej so dosegli svetovni skakači prav lepe skoke. Norvežani so izvedli 16 skokov preko 90 m, skakači iz srednje Evrope pa 26 skokov tudi preko 90 m. 5 krat so se pognali celo preko 100 m. Mladi Nemec Bradl pa je res pravi ptič. Ta junak smuških poletov je zletel lansko leto celo 107 m daleč.

Priložena slika kaže to svetovno veleskakalnico v Planici. Zgornji del kaže nastopno mesto in naletališče. Pod mostom, odskočiščem se blesti napis Planica, pod njim pa je čez 120 m dolg hrbet, doskočišče, ki se konča v raven iztek.

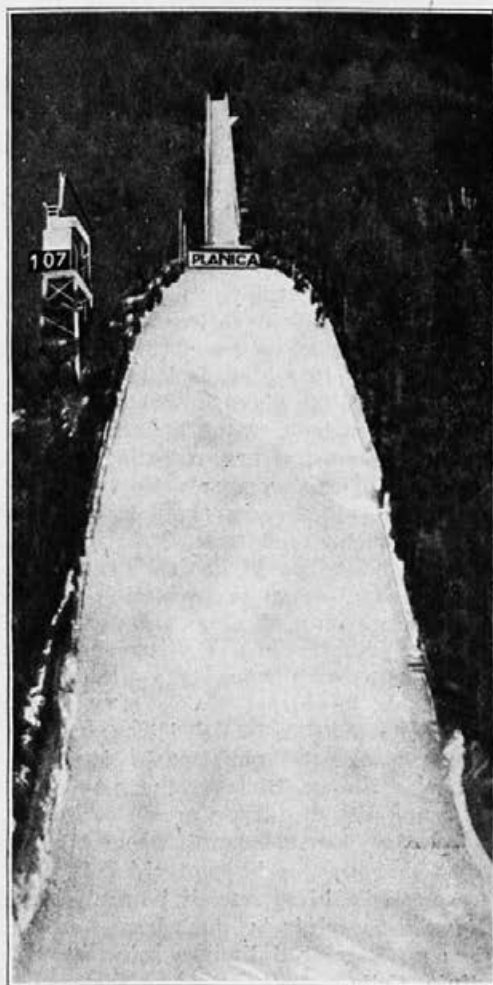
Na levi vidimo opazovalni stolp za sodnike, ki ocenjujejo posamezne skoke. 107 m kaže napisna tabla. To je dolga pot po zraku! Za take skoke je treba mnogo vaje, poguma in telesne sposobnosti.

Norvežani so bili prvi mojstri v skoku. Že pred dobrimi 30 leti so skakali. Takrat se jim je posrečilo, da so skočili 22 m, kar je bilo za tiste čase nezaslišana novost. Prvi slovenski re-

kord je znašal celih 9 m. Danes skačejo na to daljavo že mladi fantiči. Nekateri se vadijo v malih skokih v planiški šoli, da si pridobe tam potrebno znanje. Naš prvak Novšak vadi skoke celo poleti na — slamnati skakalnici.

Meseca marca bomo zopet lahko opazovali smuške polete svetovnih skakalcev na veliki skakalnici v Planici, ki jo poznajo vsi športniki sveta, ki bi radi prišli iz vseh delov zemlje, če bi ne bilo tako daleč. Sicer pa bodo poskrbeli časopisni in filmski poročevalci, da bodo v besedi in sliki poneli slavo Planice v svet!

Janko Sicherl.

MLADINA PIŠE

DRAGI TOVARIŠI! MOGOČE VAS BO zanimalo, če Vam opišem domači praznik iz Prlekije, kjer živi moj stric. — Bil sem povabljen na dan 28. januarja 1939. Kar nisem mogel čakati sobote in sem že odpotoval v petek zvečer, da ne bi kaj zamudil. Ko sem izstopil iz vlaka, me je že stric pričakal z velikim veseljem: »Prav, da si prišel, boš videl, kako je pri nas veselo«. Ko se že bliža stričeva hiša, slišim močan krik. Vprašam strica, kaj je to. Stric odgovori: »To so tisti gosti, ki so povabljeni na prašičevo smrt«. Ker so bili pa res tako dobre volje, se je že tudi meni zdelo, da grem proti hiši po eni nogi. Ko odprem vrata, lepo pozdravim: »Dobro večer!« Vsi z enim glasom odgovorijo: »Bog nam ga daj!« Bili so že precej vinjeni, ker imajo doli pri Ljutomeru zelo dobro kapljico. Peli so, pripovedovali pravljice, da je kmalu pretekla noč. Skoraj bi bili pozabili, za kaj so bili naprošeni. Ker se je že delal dan, jih je teta odpravljala na posel. Služkinja gre naprej, da odpre hlev, iz katerega pokaže prašič veliko glavo in dolge zobe. Ko to mesar zagleda, stisne klobuk pod pazduho, se spusti v beg in jeclja: »Ne morem, bojim se, bojim se!« Ko prašič vidi, da ni vse v redu, skoči iz hleva in ravno stričku med noge. Stric ima bolj kratke noge, pa je obvisel prašiču na hrbtu. Držal se ga je za ščetine in kričal na prašiča: »Srečno, nikdar več!« Prašič pribeži parkrat s stricem okrog hiše, nato vrže strica tako s sebe navzdol, da je obležal. Ko se je prebudil, je vprašal teto, če ima že jetrca pražena. Teta odgovori: »Prašič ima še čisto topla jetrca v hlevu«. Stric vstane, pogleda v hlev in vidi, da njegov prašič še živi in z veseljem hrusta koruzo. Dragi čitatelji »Našega roda«, če bi sami videli ta prleški praznik, bi se smejali tako, da bi se Vam usta odpirala do ušes. — L a h I v a n, V. razred ljudske šole, Zg. Hudinja, Celje.

KLOBASE

Peter je prijateljček klobas,
vedno hodi k njim v vas,
kadar pa klobasic ni,
jezno v kotu se drži.

Primož Kozak,
učenec 3. razreda
na Vrtači.

ZIMSKO VESELJE

1. Snelec tiho pada,
kot nebeška mana,
siplje z neba,
kar se da.
2. Ko pokrije vse planine,
se pa spravi na doline,
da vse belo kmalu je,
otroci pa: »Juhé!«
3. Čim ugoden je že sneg,
vse leti tja gor na breg.
Tam otroci se igrajo,
in prav dobro se imajo.
4. Drsajo, se sankajo,
zraven pa še smučajo:
»Juhuhu!« in pa »Juhé!«
da odmeva od goré.

S a m o K o v a č, IV. r., vadn., Ljubljana.

„STOLP“

SESTAVIL FRAN : PIRNAT, DOMŽALE

drevo v gozdu,
se rabi v opekarni,
mesto ob jezeru,
reka v vrbaski banovini,
osebni zaimek,
obmorsko pristanišče,
soglasnik,
znamka čokoladne tovarne,
mesto v Češkoslovaški,
žensko ime,
žensko ime.

Po sredi se čita moj priimek in ime.

CICIBANOVA KRIŽANKA „PEČ“

SESTAVIL MARJAN BREGAR, POLJČANE

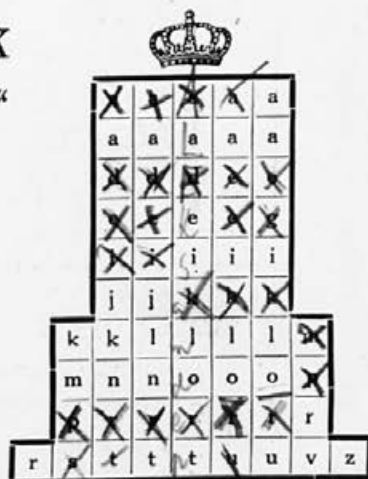
Vodoravno: 1. Kovaško orodje, 5. domača rogata žival, 6. bruha ognjenik, 7. prvi zlog v imenu naše domovine, 10. slabo dejanje, 11. hrana Kitajcev.

Navpično: 1. Vas, kjer bivam, 2. moško krstno ime, 3. zver, 4. žensko krstno ime, 8. cesta v mestu, 9. kuhinjsko orodje, 10. en sam košček žita, 12. kratica za doktor.

MOZAIK „KRONA“

SESTAVILA IVICA FABIANI, ŠMARJETA

drevo,
dan v tednu,
dan v tednu,
z njo pišemo na tablo,
moško ime,
vodna žival,
del sveta,
ni neumen,
ptica roparica,
naši sosedje.

Po sredi od zgoraj navzdol bereš ime našega vladarja (z besedami).

Trije izžrebani rešilci ugank prejmejo lepe nagrade.

LJUDSKA SAMOPOMOČ

reg. pomožna blagajna

v Mariboru, Aleksandrova 47

v lastni palači

Podružnica: Ljubljana, Tyrševa cesta 34

sprejema vse zdrave osebe od 17. do 70. leta v zavarovanje za pogrebno za zneske od din 1000— do 10.000—; za doto od 1. do 16. leta starosti za zneske od din 1000— do 25.000—.

— Zahtevajte brezplačno pristopno izjavo in informacije! — Do sedaj izplačali na podporah preko 30 milijonov dinarjev.

Ustanovljena leta 1927.

Zaupniki se sprejemajo za vsak kraj dravske banovine

Otroci, hranite in varčujte,
p o m n i t e :
Iz malega raste veliko!

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

izdaja na dom domače hranilnike,
najboljše učence obdaruje z zlatimi
darilnimi knjižicami. Stopite tudi Vi v
krog njenih vlagateljev in varovancev!

Ohrani tudi Tvojemu

otroku zdrave zobe!

Sargov
KALODONT
proti zobnemu kamnu

Kar potrebuje mladina v šoli
in doma, dobi po nizkih cenah v

Učiteljski knjigarni
v Ljubljani
in v podružnici v Mariboru

Posebno priporočamo bogato izbiro lepih
mladinskih knjig po znižanih cenah.
Izberite knjige po cenikih, ki jih imajo
šolski upravitelji, in naročite skupaj,
da bo nižja poštnina

Klišaje

eno- ali večbarvne, za časopise,
knjige, razglednice itd., izdeluje

klišarna

»Jugografika«

Ljubljana, Sv. Petra naslp 23